ΑΡΧΑΙΑ ΑΝΔΑΝΙΑ

Τοποθεσία — Τελετές (Μυστήρια), ὅπως
παρουσιάζονται ἀπό τίς ἐντοιχισμένες πλάκες
στήν εἴσοδο τοῦ Ναοῦ τοῦ χωριοῦ

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΙ — ΜΕΣΣΗΝΙΑΣ

ΜΕΛΕΤΗ - ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ

ΔΗΜΟΥ Γ. ΤΣΙΑΛΑ

Ἔκδοση τοῦ Συλλόγου Κωνσταντιναίων τῆς Ἀθήνας

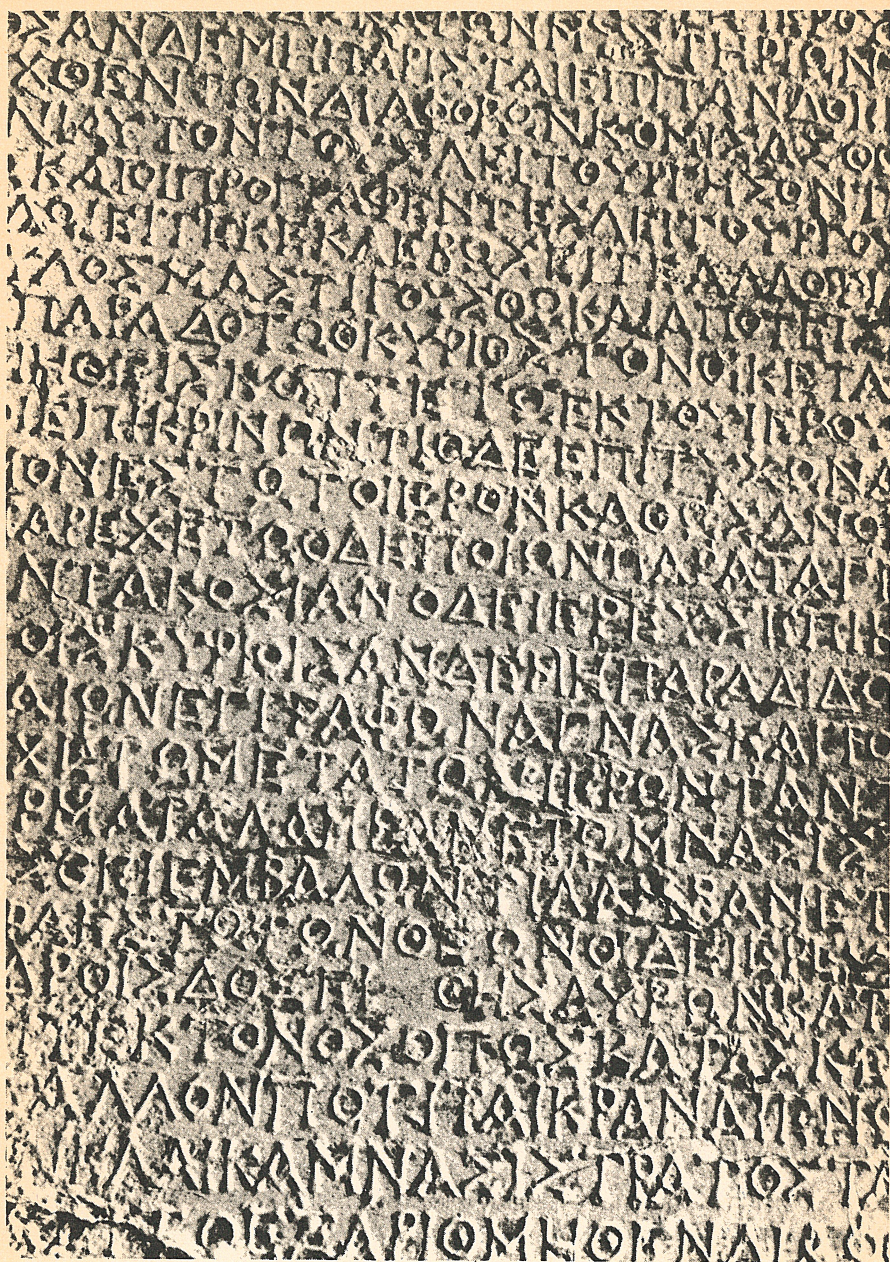
ΑΘΗΝΑ 1981

Σημερινή ἄποψη τοῦ χώρου τῆς Ἀρχαίας Ἀνδανίας καί τοῦ Καρνασίου Ἄλσους.

Ἀφιλοκερδής προσφορά τῆς Συγγραφῆς - Ἐπιμέλειας ἀπό τόν ΔΗΜΟ ΤΣΙΑΛΑ καί τῆς ἔκδοσης
ἀπό τίς ΓΡΑΦΙΚΕΣ ΤΕΧΝΕΣ: Γ. ΑΡΓΥΡΟΠΟΥΛΟΣ Ε.Π.Ε. στό Σύλλογό μας

Ἀφιερώνεται στή μνήμη τῶν
γονιῶν μου

Ἕνα μέρος ἀπό τίς ἐντοιχισμένες πλάκες στήν εἴσοδο τοῦ Ναοῦ

᾿Αντί προλόγου

Ὅταν πήγαινα στό Δημοτικό Σχολεῖο, πού, τότε, στεγαζόταν στό κτήριο πού ἦταν ἀπέναντι ἀπό τήν εἴσοδο τῆς Ἐκκλησίας τοῦ χωριοῦ μου καί πού ἕνα τμῆμα του σώζεται ἀκόμα, ἔβλεπα τίς δυό ἐντοιχισμένες πλάκες στήν εἴσοδο τῆς Ἐκκλησίας, μέ τά περίεργα, γιά μᾶς τά παιδιά, γράμματα. Πολλές φορές μαυρίζαμε μέ τό μολύβι τίς χαρακές τῶν γραμμάτων καί προσπαθούσαμε νά διαβάσουμε τίς γράφουν.

Μᾶς ἔλεγαν πώς οἱ πλάκες αὐτές εἶναι παλιές καί πώς πάνω τους εἶναι χαραγμένη κάποια ἐπιγραφή. Τί ὅμως ἔλεγε αὐτή ἡ ἐπιγραφή καί ποιά ἱστορία ἦταν πλεγμένη μαζί τους δέν μᾶς εἶπαν ποτέ.

Κάποτε ἔπεσε στά χέρια μου τό βιβλίο τοῦ ἀμείμνηστου συμπατριώτη μας Γυμνασιάρχη ΠΕΡΙΚΛΗ ΣΤΥΛΙΑΝΟΠΟΥΛΟΥ ἡ «ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΜΕΣΣΗΝΙΑΣ» (ἔκδοση 1954), πρόσφατα δέ ἕνα ἀνάτυπο τοῦ ἐπίσης συμπατριώτη μας φιλόλογου, τέως προέδρου τοῦ ἀνωτάτου Ἐκπαιδευτικοῦ Συμβουλίου, ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΥ Κ. ΓΕΩΡΓΟΥΝΤΖΟΥ «ΤΑ ΜΥΣΤΗΡΙΑ ΤΗΣ ΑΝΔΑΝΙΑΣ» πού δημοσιεύτηκε στά τεύχη 61 καί 62 τοῦ ἔτους 1979 τοῦ δελτίου τῆς Ἑταιρείας Ἑλλήνων Φιλολόγων» «ΠΛΑΤΩΝ». Διαβάζοντας τίς δυό αὐτές μελέτες διαφωτίστηκα γιά τίς παραπάνω ἀπορίες μου.

Ἐπειδή εἶμαι βέβαιος, ὅτι οἱ περισσότεροι συγχωριανοί μου, δέν ξέρουν τί εἶναι καί τί γράφουν αὐτές οἱ ἐντοιχισμένες πλάκες, καθώς καί τή σχέση τους μέ τήν Ἱστορία τοῦ τόπου μας, ἔκρινα καλό νά μεταφέρω ἐδῶ, σαυτή τή μελέτη μου, ὅσα σχετικά ἀναφέρονται στό βιβλίο καί τό ἀνάτυπο, πού παραπάνω ἀνάφερα καθώς καί ὅσα σχετικά ἀναφέρει ὁ Παυσανίας στά «ΜΕΣΣΗΝΙΑΚΑ».

ΔΗΜΟΣ ΤΣΙΑΛΑΣ

Α΄ ΓΕΝΙΚΑ ΠΕΡΙ ΜΕΣΣΗΝΙΑΣ

Ὁ Παυσανίας στήν ἀρχή τῶν «ΜΕΣΣΗΝΙΑΚΩΝ» (Κεφ. 1 . 2-4) γράφει: Ἡ χώρα αὐτή ἦταν κάποτε ἀκατοίκητη καί, κατά τήν παράδοση, πρωτοκατοικήθηκε ὡς ἑξῆς: Ὅταν πέθανε ὁ Λέλεγας, πού βασίλευε στή χώρα, πού τώρα λέγεται Λακωνική —τότε δέ λεγόταν Λελεγία ἀπό τό ὄνομά του— ὁ Μύλης, πού ἦταν τό μεγαλύτερο ἀπό τά παιδιά του, κατάλαβε τήν ἐξουσία. Ὁ Πολυκάων ὅμως σάν μικρότερος, ἦταν ἁπλός πολίτης, μέχρις ὅτου παντρεύτηκε τήν Ἀργείτισσα ΜΕΣΣΗΝΗ, κόρη τοῦ Τριόπα, πού εἶχε μεγάλο ἀξίωμα καί μεγάλη δύναμη στό Ἄργος καί διακρινόταν μεταξύ τῶν Ἑλλήνων. Ἡ Μεσσήνη, σάν κόρη τέτοιου πατέρα, δέν καταδεχόταν νά εἶναι ὁ ἄντρας της ἁπλός πολίτης. Μάζεψαν λοιπόν στρατό καί ἀπό τό Ἄργος καί ἀπό τή Λελεγία, ἦρθαν στή χώρα αὐτή καί, ἀφοῦ τήν κατάλαβαν, τῆς ἔδωσαν τό ὄνομα τῆς γυναίκας τοῦ Πολυκάονα δηλ. τήν ὀνόμασαν ΜΕΣΣΗΝΙΑ. Σιγά - σιγά χτίστηκαν ἐκεῖ διάφορες πόλεις, καί μιά ἀπ' αὐτές ἦταν καί ἡ ΑΝΔΑΝΙΑ, στήν ὁποία χτίστηκαν καί ἀνάκτορα γιά τούς βασιλιάδες (Πολυκάονα καί Μεσσήνην).

Ἄς δοῦμε ὅμως ποῦ βρισκόταν ἡ πόλη αὐτή, πού ἦταν ἡ πρωτεύουσα καί ἡ μεγαλύτερη πόλη τῆς Στενυκληρικῆς πεδιάδας, δηλαδή τῆς ἐπάνω Μεσσηνίας πού, τότε, ἦταν καί τό σπουδαιότερο τμῆμα τῆς Μεσσηνίας.

Β΄ ΑΝΔΑΝΙΑ ΚΑΙ ΤΟΠΟΘΕΣΙΑ ΤΗΣ

Συνεχίζοντας ὁ Παυσανίας τό ὁδοιπορικό του ἀπό τήν Ἀρχαία Μεσσήνη (τό σημερινό Μαυρομάτι - Ἰθώμης) καί συγκεκριμένα ἀπό τήν Ἀρκαδική πύλη, γράφει: «Σταδίοις δέ καταβάντι ἀπό τῶν Πυλῶν τριάκοντα τό ρεῦμα ἐστί τῆς Βαλύρας. Ἡ δέ Λευκασία καί ὁ Ἄμφιτος συμβάλλουσιν εἰς τό αὐτό τά ρεύματα. Διαβάντι δέ τούτους πεδίον ἐστίν ὀνομαζόμενον Στενυκληρικόν.... Τοῦ πεδίου δέ ἐστιν ἀπαντικρύ καλουμένη τό ἀρχαῖον ΟΙΧΑΛΙΑ τό δέ ἐφ' ἡμῶν ΚΑΡΝΑΣΙΟΝ ΑΛΣΟΣ, κυπαρίσσων μάλιστα πλῆρες. Θεῶν δέ ἀγάλματα Ἀπόλλωνός ἐστι Καρνείου καί Ἑρμῆς φέρων κριόν. Ἡ δέ Ἁγνή κόρης τῆς Δήμητρας ἐστιν ἐπίκλησις. Ὕδωρ δέ ἄνεισιν ἐκ πηγῆς παρά τό ἄγαλμα. Τά δέ ἐς τάς θεάς τάς μεγάλας, δρῶσι γάρ καί ταύταις ἐν Καρνασίω τήν Τελετήν, ἀπόρρητα ἔστω μοι, δεύτερα γάρ σφισί νέμω σεμνότητος μετά γέ Ἐλευσίνια....

Ρεῖ δέ ποταμός παρά τό Καρνάσιον χάραδρος, καί παρελθόντι ἐν ἀριστερᾶ σταδίοις ὀκτώ μάλιστα ἐρείπια ἐστίν ΑΝΔΑΝΙΑΣ... Ἰόντων δέ ὡς ἐπί Κυπαρισσίας ἀπό Ἀνδανίας Πολίχνη τέ ἐστι καλουμένη καί ποταμός Ἠλέκτρα καί Κοῖος ρέουσι» δηλαδή

Ἄν δέ βαδίσει κανείς πρός τό κάτω μέρος ἀπό τίς πύλες μέχρι Τριάντα στάδια (192 μ. × 30 = 5760 μ.) θά βρεῖ τό ρεῦμα τῆς Βαλύρας (σημερινή Μαυροζούμενα)... ἡ δέ Λευκασία καί ὁ Ἄμφιτος (ποτάμια) ἑνώνουν τά νερά τους στό ἴδιο μέρος. Ἅμα δέ περάσει κανείς αὐτά (τά ποτάμια) συναντᾶ τόν κάμπο πού ὀνομάζεται Στενυκληρικός.... Στόν κάμπο αὐτό ἀκριβῶς ἀπέναντι εἶναι ἡ κατά τά παληά χρόνια καλουμένη ΟΙΧΑΛΙΑ, στά χρόνια μας ὅμως ὀνομάζεται ΚΑΡΝΑΣΙΟΝ ΑΛΣΟΣ, γεμάτο τό πιό πολύ ἀπό κυπαρίσσια. Ὑπάρχουν δέ σαὐτό ἀγάλματα τῶν θεῶν Ἀπόλλωνα τοῦ Καρνείου καί τοῦ Ἑρμῆ πού κρατᾶ κριόν. Ἡ δέ κόρη τῆς Δήμητρας (ἡ Περσεφόνη) ἔχει τήν προσωνυμία Ἁγνή.

Κοντά δέ στό ἄγαλμά της ἀναβλύζει νερό ἀπό πηγή. Αὐτά δέ πού ἀφοροῦν τίς Μεγάλες θεές (δηλ. τά μυστήρια), γιατί γίνονται στό Καρνάσιο καί ἱεροτελεστίες γιά τίς θεές αὐτές, δέν μοῦ ἐπιτρέπεται νά ἀνακοινώσω, γιατί αὐτά πού γίνονται χαρακτηρίζονται —γιά τήν ἱερότητά τους— δεύτερα (μυστήρια) μετά τά Ἐλευσίνια.

Κοντά δέ στό Καρνάσιο Ἄλσος ρέει ποταμός (πού ὀνομάζεται) Χάραδρος. Προχωρώντας κανείς πρός τά ἀριστερά μέχρι ὀκτώ στάδια (192 × 8 = 1536 μέτρα) θά βρεῖ τά ἐρείπια τῆς ΑΝΔΑΝΙΑΣ... Ὅσοι προχωροῦν ἀπό τήν Ἀνδανία γιά νά πᾶνε στήν Κυπαρισσία θά συναντήσουν καί συνοικισμό πού λέγεται Πολίχνη. Καί τά ποτάμια Ἠλέκτρα καί Κοῖοςρέουν κοντά σ' αὐτήν».

Ἀπό τίς παραπάνω πληροφορίες οἱ ἱστοριογράφοι τοῦ περασμένου αἰώνα, τοποθέτησαν τήν ἀρχαία Ἀνδανία στά ἐρείπια, πού βρίσκονται κοντά στό σιδηροδρομικό σταθμό Δεσύλα. Νότιο-ἀνατολικά δέ, στήν πεδιάδα, τοποθέτησαν τό Καρνάσιον Ἄλσος. Ἐκεῖ μάλιστα βρέθηκε καί μωσαϊκό, πού νόμισαν ὅτι σχετίζεται μέ τίς μυστηριακές τελετές τῆς Ἀνδανίας. Τόν Χάραδρο τόν ταύτισαν μέ τό ποτάμι τοῦ Ἴσαρι (τζαμί) ἤ μέ τόν νοτιότερα ἀπ' αὐτόν χείμαρρο (Ξεριά). Ἄλλοι πάλι τοποθέτησαν τήν Ἀνδανία στά σημερινά χωριά Τρύφα καί Φίλια, ὅπου βρέθηκαν καί λείψανα ἀρχαίου οἰκισμοῦ.

Ἡ πιό ἐνδιαφέρουσα ὅμως ἀπόδειξη, γιά τήν ὕπαρξη τῆς Ἀνδανίας, εἶναι μιά ἐνεπίγραφη πλάκα μέ λατρευτικές διατάξεις, πού βρέθηκε τό 1858 κοντά στό χωριό Κωνσταντῖνοι καί συγκεκριμένα στή θέση Καμάρες ἤ Κεφαλόβρυσο ἤ Διβάρι τῆς περιοχῆς Πολίχνης. Ἡ ἐπιγραφή αὐτή, γραμμένη σέ δυό χωριστές ἀσβεστολιθικές πλάκες, διαστάσεων 1,55 × 0,95 × 0,19 (ἤ κατ' ἄλλους σέ μιά πού διαχωρίστηκε) καί πού ζυγίζουν περίπου 400 κιλά, βρίσκονται ἐντοιχισμένες στή μεσημβρινή εἴσοδο τοῦ ναοῦ τῶν ἰσαποστόλων Κων/νου καί Ἑλένης τοῦ χωριοῦ

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΙ τοῦ ἄλλοτε δήμου Ἀνδανίας τοῦ Νομοῦ Μεσσηνίας.

Ὁ νεώτερος ἀρχαιολόγος ΒΑΛΜΙΝ ἐλέγχοντας τίς παραπάνω δοξασίες γιά τήν Ἀνδανία σάν ἀστήριχτες, ὑποστηρίζει μέ πεποίθηση, ὅτι ἡ ἀρχαία Ἀνδανία καί τό Καρνάσιον Ἄλσος βρίσκονταν ἐκεῖ πού σήμερα βρίσκονται τά χωριά Πολίχνη, Καλλιρρόη καί στίς πλαγιές τῶν λόφων τοῦ χωριοῦ Κωνσταντῖνοι. Τήν γνώμη του δέ αὐτή τήν στηρίζει στίς παρακάτω ἀποδείξεις:

1) Στήν ἐνεπίγραφη στήλη μέ τίς λατρευτικές διατάξεις πού βρέθηκε στήν περιοχή Πολίχνης.

2) Σ' αὐτό πού ἀναφέρει ὁ Παυσανίας ὅτι «ὕδωρ ἀναβλύζει ἐκ πηγῆς πλησίον τοῦ ἀγάλματος». Στήν περιοχή Πολίχνης ὑπάρχει ἡ πηγή τοῦ Διβαριοῦ, πού ἀναβλύζει φυσικά καί, ἑπομένως, ταιριάζει μέ ὅσα περιγράφει ὁ Παυσανίας.

3) Πάνω ἀπό τήν Πολίχνη ὑψώνεται λόφος, στήν κορυφή τοῦ ὁποίου ὑπάρχει τό ναΐδριον τῶν Ταξιαρχῶν, πού ἄλλοτε ἦταν μοναστήρι, ὀχυρωμένο μέ τοῖχο καί παρατηρητήριο. Στό ναΐδριο αὐτό ἔχουν χτιστεῖ πολλοί ἀρχαῖοι ὀγκόλιθοι. Ἀργότερα ἀνακαινίστηκε καί ἐπισκευάστηκε καί —γιά τή δουλειά αὐτή— χρησιμοποιήθηκαν λίθοι ἀπό ἀρχαῖο εἰδωλολατρικό ναό, μέ ἐπιταγές ἤ μέ τμήματα γλυπτικῆς πολύ καταστραμμένα.

4) Ἡ ὕπαρξη πολλῶν βάσεων ἀγαλμάτων, κιονοκράνων, πελεκημένων λίθων, συντριμμάτων ἀπό ἀγγεῖα κ.λ.π., πού βρέθηκαν στήν πειοχή τῆς Πολίχνης, ἀποτελοῦν σαφείς ἀποδείξεις, ὅτι ἐκεῖ ἦταν ἡ Ἀνδανία καί ὅτι ὁ τόπος αὐτός ἦταν πολυάνθρωπος ἤ ὅτι ἐκεῖ μαζεύονταν πολλοί ξένοι, κατά τήν ἐποχή τῶν ἱερῶν τελετῶν.

5) Ἰσχυρό ἐπίσης στοιχεῖο εἶναι τό ὅτι, σέ ἀπόσταση 1300 περίπου μέτρων ἀπό τόηΣιδ. Σταθμό τῆς Καλλιρρόης, στή βάση τοῦ ναοῦ τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου, βρέθηκε ἐνεπίγραπη βάση ἀνδριάντα, ἀφιερωμένη στόν Ἑλλαδάρχη. Τιβέριο Κλαύδιο Κρισπιανό. Ἦταν δέ ὁ Ἑλλαδάρχης ἀρχηγός τῶν τοπικῶν ἀντιπροσωπευτικῶν σωματείων καί συγκέντρωνε τό ἀξίωμα τοῦ ἀρχιερέα.

Ὅλα, τά παραπάνω στοιχεῖα, ὁδηγοῦν στό ἀσφαλές συμπέρασμα, ὅτι στήν τοποθεσία αὐτή βρισκόταν ἡ ἀρχαία Ἀνδανία. Ἡ πόλη ὅμως τῆς Ἀνδανίας πού ἦταν καί ἡ πρωτεύουσα τῆς Μεσσηνίας καί ἡγεῖτο τῶν Μεσσηνίων κατά τούς Μεσσηνιακούς πολέμους, ἦταν δέ καί πατρίδα τοῦ Ἀριστομένη (Παυσ. 4-14-7), καταστράφηκε ἀπό τούς Σπαρτιάτες μετά τήν κατάληψη τῆς Εἴρας (489 π.Χ.). Πότε ξαναχτίστηκε δέν εἶναι γνωστό. Τό 370 π.Χ. ὅταν χτίστηκε ἡ Μεσσήνη, οἱ Μεσσήνιοι δέ θέλησαν νά ξαναχτίσουν τήν Ἀνδανία καί Οἰχαλία, ἐπειδή στά μέρη αὐτά, ὅταν τά κατοικοῦ-

σαν, ἔπαθαν τίς συμφορές. «Τήν γάρ 'Ανδανίαν οἱ Μεσσήνιοι καί τήν Οἰχαλίαν οὐκ ἔφασαν ἀνοικίειν, ὅτι αἱ συμφοραί σφισιν ἐγεγόνεσαν ἐνταῦθα οἰκοῦσιν (Παυσ. 26-6-4). Φαίνεται ὅμως ὅτι ξαναχτίστηκε μετά τή μάχη τῆς Χαιρώνειας (338 π.Χ.) ὅταν ὁ Φίλιππος ἀνακύρηξε ἐλεύθερες ὅλες τίς Μεσσηνιακές πόλεις καί ἔφυγαν οἱ Σπαρτιάτες ἀπό ὅλα τά μέρη πού κρατοῦσαν καί μετά τό 370 π.Χ. Τό 191 π.Χ. ἀναφέρεται (ἀπό τόν Τιτ. Λιβ. 36.31) ὡς κώμη στήν ὁποία συναντήθηκαν ὁ Φλαμινῖνος καί ὁ στρατηγός τῶν 'Αχαιῶν Διοφάνης. Τό 182 π.Χ.κατά πληροφορίας τοῦ Δημητρίου Σκηφίου πού τίς πῆρε ὁ Στράβων (Χρηστομ. Η.) ἀναφέρεται ὡς «πολίχνιον 'Αρκαδικόν». 'Από δέ τό 146 π.Χ. πού οἱ Ρωμαῖοι κατάργησαν τους συνασπισμούς κατά ἔθνη, ἡ 'Ανδανία, ὅπως καί ὅλες οἱ πόλεις τῆς 'Ελλάδας, ἔγινε ἀνεξάρτητο κράτος, πού ὑπαγόταν διοικητικά καί φορολογικά στόν 'Ανθύπατο τῆς 'Αχαΐας. 'Ο Παυσανίας μᾶς μιλάει γιά τό ἱερό ἄλσος τῆς 'Ανδανίας (τό Καρνάσιον), μᾶς μιλάει γιά τά ἐρείπια τῆς παλαιᾶς 'Ανδανίας, μᾶς μιλάει γιά τίς ἱερές τελετές, ἀλλά γιά τή θέση τῆς σύγχρονής του πόλεως δέν μᾶς λέει τίποτα. Ἴσως αὐτή βρισκόταν 'Ανατολικά τοῦ Χάραδρου ποταμοῦ ἐκεῖ πού βρέθηκαν ἐρείπια πόλης κοντά στό σημερινό χωριό 'Ανδανία (Σανδάνι).

Γ΄ ΚΕΝΤΡΑ ΛΑΤΡΕΙΑΣ - ΙΕΡΕΣ ΤΕΛΕΤΕΣ ΑΝΔΑΝΙΑΣ

Στή Μεσσηνία ἀναφέρονται τρία κέντρα Λατρείας.

1) στό Σαμικό 2) στήν 'Ιθώμη καί 3) στήν 'Ανδανία (στό Καρνάσιον ἄλσος).

'Η λέξη Καρνάσιον φανερώνει, ὅτι στό μέρος αὐτό εἶχε ἐγκατασταθεῖ κάποτε λατρεία τοῦ Κάρνου ("Αρνου), ἤτοι τοῦ Κριοῦ, πανάρχαιας θεότητας κατά τήν ἐποχή πού οἱ ἄνθρωποι λατρεύαν ζωόμορφους θεούς. 'Αργότερα μεταφέρθηκαν ἀπό τόν 'Ελευσίνιο Καύκωνα τά μυστήρια τά ἀναφερόμενα στίς Μεγάλες θεές (Δήμητρα καί Περσεφόνη) καί τελειοποιήθηκαν ἀπό τόν ἀδελφό τοῦ Αἰγέα Λύκον τοῦ Πανδίονος πού ἐκδιώχτηκε ἀπό τήν πατρίδα του 'Αττική. Ὑπῆρχε δέ στήν περιοχή καί ὁ Λύκου δρυμός, ὅπου καθαρίζονταν οἱ μύστες. Ὅταν μετά πέντε περίπου γενεές ἐξέλιπαν οἱ γνήσιοι ἀπόγονοι τοῦ Πολυκάονα καί τῆς Μεσσήνης, ἔκαναν οἱ Μεσσήνιοι βασιλέα τόν Περιήρην γιό τοῦ Αἰόλου. Μ' αὐτόν ἦρθε καί ὁ Μελανεύς, πού ἦταν ἱκανός στό τόξο καί γι' αὐτό ἐθεωρεῖτο γιός τοῦ 'Απόλλωνα. Στόν Μελανέα ὁ Περιήρης παραχώρησε τό Καρνάσιον, πού πῆρε τότε τό ὄνομα Οἰχαλία, ἀπό τό ὄνομα τῆς γυναίκας τοῦ Μελανέα. Φαίνεται πώς τότε εἰσήχθη καί στερεώθηκε καί ἡ λατρεία τοῦ 'Απόλλωνα καί συγ-

χωνεύτηκε μέ τίς τελετές, πού γίνονταν γιά τίς μεγάλες θεές καί τούς παλαιότερους ζωόμορφους θεούς.

Ὁ ἱστορικός αὐτός θρῦλος, περί Περιήρη καί Μελανέως, φανερώνει τήν ἄφιξη τῶν Αἰολῶν (πρωτοελλήνων) στή Μεσσηνία, τήν ἀνάμιξή τους μέ τούς ντόπιους προέλληνες καί τήν εἰσαγωγή τῆς λατρείας τοῦ Ἀπόλλωνα κοντά στή λατρειά τῆς Δήμητρας.

Γρήγορα οἱ τελετές αὐτές τῆς Ἀνδανίας πῆραν μεγάλες τιμές καί φήμη καί ἔφτασαν σέ λαμπρότητα τίς τελετές τῆς Ἐλευσίνας. Αὐτές οἱ τελετές γινόντουσαν στό Καρνάσιον ἄλσος, πού βρισκόταν κοντά στήν Ἀνδανία, ὅπου ἔμεναν καί οἱ βασιλιάδες καί ἐτελοῦντο κανονικά ἀπό τήν ἐποχή τοῦ Πολυκάονα (περίπου 3000 π.Χ. προελλαδική ἐποχή) μέχρι τό τέλος τοῦ Α΄ Μεσσηνιακοῦ πολέμου (710 π.Χ.).

Μετά τήν κατάληψη τῆς Μεσσηνίας ἀπό τούς Σπαρτιάτες, ἀπαγορεύτηκαν οἱ τελετές αὐτές, πού ἦταν ἄσχετες μέ τούς θεούς τῶν Λακώνων καί οἱ κάτοχοι τῶν μυστηρίων τῆς Ἀνδανίας «οἱ τοῦ γένους τῶν ἱερέων καί θεαῖς ταῖς Μεγάλαις τελοῦντες τά ὄργια ἀπεχώρησαν εἰς Ἐλευσίνα» (Παυσ. 4-14-2). Μετά ὅμως τήν μάχη Σπαρτιατῶν καί Θηβαίων στά Λεῦκτρα, τήν ἀπελευθέρωση τῆς Μεσσηνίας (370 π.Χ.) καί τήν πρόσκληση τοῦ Ἐπαμεινώνδα νά ξαναγυρίσουν στήν πατρίδα τους ὅλοι οἱ διασκορπισμένοι Μεσσήνιοι, πρῶτοι γύρισαν ἀπό τήν Ἐλευσίνα οἱ ἀπόγονοι τοῦ Ἱερατικοῦ γένους. Ὅταν δέ βρέθηκε, ἀπό τό στρατηγό τοῦ Ἐπαμεινώνδα τόν Ἀρκάδα Ἐπιτέλη, ἡ χάλκινη ὑδρία πού εἶχε ταφεῖ ἀπό τόν Ἀριστομένη καί πού περιεῖχε τό κείμενο τῆς τελετῆς, πού ἦταν γραμμένο σέ λεπτές πλάκες κασσιτέρου διπλωμένες σέ κύλινδρο, οἱ ἀπόγονοι τοῦ ἱερατικοῦ γένους πού ξαναγύρισαν, τίς ἀντέγραψαν «ἐς βίβλους» (Παυσ. 4-27-5) καί αὐτά εἶναι τά βιβλία πού παράδωσε ὁ Μνασίστρατος, ὅπως ἀναγράφεται στόν 12ο στίχο τῆς Ἐπιγραφῆς.

Τό ἱερατικό αὐτό γένος, πού εἶχε ἀνέκαθεν τήν ἰδιοκτησία τῶν μυστηρίων καί τό δικαίωμα τῆς τελέσεως αὐτῶν, καταγόταν ἀπό τήν Ἀνδανία.

Μετά τήν ἀπελευθέρωση τῆς Μεσσηνίας (370 π.Χ.) χτίστηκε ἡ Μεσσήνη τό 365 π.Χ. ἀλλά ὄχι καί ἡ Ἀνδανία, ὅπως παραπάνω ἀναφέραμε. Δέν ξέρουμε ὅμως ἄν ἐτελοῦντο τά μυστήρια στό Καρνάσιον ἄλσος ἤ στή Μεσσήνη ἤ κάπου ἀλλοῦ, καθώς καί τό πότε μεταφέρθηκαν καί πάλι ἐκεῖ. Ὅτι τό ἱερατικό γένος κατοικοῦσε μετά τό 370 π.Χ. στή Μεσσήνη, εἶναι γνωστό ἀπό δυό ἐπιγραφές, πού ἀνακαλύφτηκαν ὑπό τοῦ ἀρχαιολόγου Ὀρλάνδου, στίς ὁποῖες ἀναφέρονται σάν γραμματεῖς τῶν συνέδρων, ὁ Φιλοξενίδας στή μιά ὁ γιός του Μνασίστρατου στή δεύτερη πού φαίνεται ὅτι εἶναι αὐτός, πού ἀναφέρεται στήν ἐπιγραφή τῆς Ἀνδανίας, σάν ἱεροφάντης.

Τό πιθανώτερο εἶναι ὅτι τά μυστήρια γινόντουσαν σέ περιορισμένη μορφή (καί ἀνεπίσημα) ὄχι ὅμως στό Καρνάσιο καί γιά νά ἐπισημοποιηθοῦν χρειαζόταν κάποια θεία ἔγκριση. Ἔτσι καί ἔγινε, ὅπως προκύπτει ἀπό τήν στήλη πού βρέθηκε στίς 30.7.1904 στό ἱερό τοῦ Πυθικοῦ Ἀπόλλωνα στό Ἄργος. Στή στήλη αὐτή, διαστάσεων 0,555 × 0,310 × 0,19, ἀναγράφεται τό ἑξῆς ψήφισμα σέ Δωρική διάλεκτο: «Ἐπί γραμματέως τῶν συνέδρων Ἱέρωνος τοῦ Ἐπικυδέως.... χρησμός ὁ γενόμενος τά πόλει τῶν Μεσσηνίων ἀνεγράφη κατά τό ψήφισμα τῶν ἀρχόντων καί συνέδρων, μαντευομένου Μνασιστράτου τοῦ Ἱεροφάντα περί τάς θυσίας καί τῶν μυστηρίων, ὁ θεός ἔχρησε τάδε. Μεγάλοις θεοῖς Καρνείοις καλλιεργοῦντι κατά τά πάτρια. Λέγω δέ καί Μεσσανίοις ἐπιτελεῖν τά μυστήρια».

Μέ τό παραπάνω ψήφισμα, τό Μαντεῖο ἔδωσε τήν ἔγκρισή του νά προσφέρονται θυσίες ἀπό τούς Μεσσηνίους στούς Κάρνειους θεούς καί νά τελοῦνται τά μυστήρια «Μεγάλοις θεοῖς», ἐννοεῖ τήν Δήμητρα καί τήν Περσεφόνη, κατά τά πατροπαράδοτα, δηλ. ὅπως καί πρῶτα στό Καρνάσιο Ἄλσος.

Ὁ χρησμός αὐτός δόθηκε στόν Μνασίστρατο περί τό ἔτος 130 π.Χ. καί φαίνεται πώς, ἀπό τότε καί μετά, ἄρχισαν νά τελοῦνται τά μυστήρια στό Καρνάσιο ἀπό τόν Μνασίστρατο. Ὅταν ὅμως αὐτός γέρασε (τό 93 π.Χ.) φρόντισε νά παραχωρήσει τά δικαιώματά του στή πόλη τῆς Ἀνδανίας καί κατωχύρωσε μέ νόμο τήν ἀπόφαση τῆς συνεχίσεως τῶν τελετῶν. Ἡ ἐπιγραφή, πού βρέθηκε στήν περιοχή Πολίχνης καί βρίσκεται ἐντοιχισμένη στήν εἴσοδο τοῦ Ναοῦ τῶν Κωνσταντίνων, μιλάει γιά τήν παραχώρηση τῶν δικαιωμάτων καί γιά τόν τρόπο τελέσεως τῶν ἑορτῶν.

Ἡ ἐπιγραφή αὐτή χαράχτηκε τό 93 π.Χ. καί ἀποτελεῖ ἕνα κείμενο τοῦ δημόσιου βίου μακροσκελές, εἶναι δέ ἡ πιό λεπτομερής ἀπό τίς Μεσσηνιακές ἐπιγραφές. Ἡ διάλεκτος τῆς ἐπιγραφῆς εἶναι δωρίζουσα, μέ σημαντική ἐξέλιξη πρός τήν κοινή Ἑλληνική.

Τό πλῆθος τῶν πληροφοριῶν γιά τό δημόσιο βίο τῆς ἐποχῆς ἐκείνης καί τά ἐνδιαφέροντα χαρακτηριστικά τῆς διαλέκτου τήν καθιστοῦν ἀληθινή πηγή πολύτιμων πληροφοριῶν ἀρχαιογνωστικοῦ ἐνδιαφέροντος. Ἡ στήλη αὐτή, ὅπως εἴπαμε, βρέθηκε τό 1858 καί ἀμέσως ἐντοιχίστηκε στήν εἴσοδο τοῦ ναοῦ. Ἔτυχε τότε νά περνάει ἀπό ἐκεῖ ὁ φιλόλογος καθηγητής τοῦ γυμνασίου Ἀνδριτσαίνης Ἀντώνιος Βλαστός καί πληροφορήθηκε τό γεγονός. Ἀντέγραψε μέ ἐπιμέλεια τό κείμενό της, τό ἀποτύπωσε καί τό ἔστειλε στήν Ἀθήνα στόν καθηγητή Στέφανο Κουμανούδη. Αὐτός τό δημοσίευσε στήν ἐφημερίδα τῶν Ἀθηνῶν «ΦΙΛΟΠΑΤΡΙΣ» στίς 29-11-1858, ἀργότερα δέ, βάσει ἐπανειλημμένων καί βελτιωμένων ἀναγνώσεων τοῦ Βλαστοῦ, δημο-

σιεύτηκε διορθωμένο τό κείμενο δυό φορές στήν ἴδια ἐφημερίδα στίς 5-1-1869 καί στίς 28-3-1869.

Τήν ἐπιγραφή αὐτή ἀναφέρει καί ὁ Γερμανός W. Kolbe στόν τόμο Λακωνικές, Μεσσηνιακές καί Αργολικές ἐπιγραφές μέ ἀριθ. 1390, καθώς καί ὁ ἐπίσης Γερμανός Pittenbergero στό βιβλίο του «Συλλογή Ἑλληνικῶν Ἐπιγραφῶν» μέ ἀριθ. 735 καί 736 ἡ μιά γιά τό ψήφισμα τοῦ Μαντείου καί ἡ ἄλλη γιά τήν στήλη τῆς Ἀνδανίας.

Δ΄ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ ΕΠΙΓΡΑΦΗΣ

Τό περιεχόμενο τῆς ἐπιγραφῆς μπορεῖ νά χαρακτηριστεῖ, κατά τούς σημερινούς ὅρους, σάν ἕνα Κρατικό Διάταγμα ἤ Κανονισμός, μέ τόν ὁποῖο κανονίζεται μέ λεπτομέρειες ὁ τρόπος μέ τόν ὁποῖο θά τελοῦνται τά μυστήρια ἀπό τό ἔτος 55 (ἀπό τῆς καταστροφῆς τῆς Κορίνθου καί τῆς ὑποδουλώσεως τῆς Ἑλλάδος στούς Ρωμαίους 146 π.Χ.) ἤτοι ἀπό τοῦ ἔτους 92 π.Χ. καί μετά, ὁπότε ὁ Μνασίστρατος παραχώρησε τήν ἰδιοκτησία τῶν μυστηρίων στήν πόλη τῆς Ἀνδανίας καί παρατήθηκε ἀφοῦ ἔλαβε ἀνταλλάγματα πού ἀναγράφονται στήν ἐπιγραφή (Διάταγμα).

Ἡ ἐπιγραφή τῶν τελετῶν περιέχει 26 παραγράφους (ἄρθρα), σέ καθένα δέ δίνονται ἐντολές ὑπηρεσίας σέ κάθε ἁρμόδιο, γιά τά καθήκοντά του κατά τίς τελετές. Ἀποτελεῖται ἀπό 192 στίχους (σειρές) μέ μικρά καί πυκνά γράμματα.

Τό κείμενο τῆς ἐπιγραφῆς αὐτῆς ὅπως ἀναγράφεται στήν ἔκδοση IG V(I) 1390 τοῦ Kolbe ἔχει ὡς ἑξῆς:

Περί ἱερῶν καί ἱερᾶν. Ὁ γραμματεύς τῶν Συνέδρων τούς γενηθέντας ἱερούς ὁρκιξάτω παραχρῆμα, ἄμ μήτις ἀρρωστεῖ, |ἱερῶν καιομένων, αἷμα καί οἶνον σπένδοντας, τόν ὅρκον τόν ὑπογεγραμμένον. «ὀμνύω τούς θεούς, οἷς τά μυστήρια ἐπιτε| λεῖται, ἐπιμέλειαν ἕξειν ὅπως γίνηται τά κατά τάν τελετάν θεοπρεπῶς καί ἀπό παντός τοῦ δικαίου καί μήτε αὐ|τός μηθέν ἄσχημον μηδέ ἄδικον ποιήσειν ἐπί καταλύσει τῶν μυστηρίων μηδέ ἄλλῳ ἐπιτρέψειν, ἀλλά κατακολου|θήσειν τοῖς γεγραμμένοις, ἐξορκίσειν δέ καί τάς ἱεράς καί τόν ἱερῆ κατά τό διάγραμμα. εὐορκοῦντι μέν μοι εἴη ἅ τοῖς εὐ|σεβέοις, ἐφιορκοῦντι δέ τἀναντία» Ἄν δέ τίς μή θέλει ὀμνύειν, ζαμιούτω δραχμαῖς χιλίαις καί ἄλλον ἀντί τούτου κλαρωσά|τω ἐκ τᾶς αὐτᾶς φυλᾶς.

Τάς δέ ἱεράς ὁρκιζέτω ὁ ἱερεύς καί οἱ ἱεροί ἐν τῷ ἱερῷ τοῦ Καρνείου τᾷ πρότερον ἁμέρᾳ τῶν μυστη|ρίων τόν αὐτόν ὅρκον καί ποτεξορκιζόντω· «Πεποίημαι δέ καί ποτί τόν ἄνδρα τάν συμβίωσιν ὁσίως καί δικαίως»· τάν δέ μή|θέλουσαν ὀμνύειν ζαμιούντω οἱ ἱεροί δραχμαῖς χιλίαις καί μή ἐπιτρεπόντω ἐπιτελεῖν τά κατά τάς θυσίας μηδέ μετέ|χειν τῶν μυστηρίων, αἱ δέ ὀμόσασαι ἐπιτελούντω — Οἱ δέ γεγενημένοι ἱεροί καί ἱεραί ἐν τῷ πέμτῳ καίπεντηκοστῷ|ἔτει ὀμοσάντω τόν αὐτόν ὅρκον ἐν τῷ ἑνδεκάτῳ μηνί πρό τῶν μυστηρίων. Παραδόσιος. Τάν δέ κάμπτραν καί τά|βιβλία, ἅ δέδωκε Μνασίστρατος, παραδιδόντω οἱ ἱεροί τοῖς ἐπικατασταθέντοις, παραδιδόντω δέ καί τά λοιπάν, ὅσα|ἄν κατασκευασθεῖ χάριν τῶν μυστηρίων. Στεφάνων. Στεφάνους δέ ἐχόντω οἱ μέν ἱεροί καί αἱ ἱεραί πῖλον λευκόν, |τῶν δέ τελουμένων οἱ πρωτομύσται στλεγγίδα. Ὅταν δέ οἱ ἱεροί παραγγείλωντι, τάμ μέν στλεγγίδα ἀποθέσθωσαν,|στεφανούσθωσαν δέ πάντες δάφνᾳ.

Περί τῶν ἱερῶν ἀνδρῶν καί τῶν ἱερῶν γυναικῶν: Ὁ Γραμματέας τῶν Συνέδρων θά ὁρκίσει ἀμέσως ὅσους διορίστηκαν ὡς ἱεροί, ἐκτός ἄν κάποιος εἶναι ἄρρωστος, ἐνῶ ταυτόχρονα θά καίωνται στούς βωμούς οἱ προσφορές καί θά γίνεται σπονδή αἵματος καί οἴνου. Ὁ ὅρκος εἶναι ὁ παρακάτω: «Ὁρκίζομαι στούς θεούς, στό ὄνομα τῶν ὁποίων τελοῦνται τά μυστήρια, ὅτι θά καταβάλω κάθε προσπάθεια γιά νά τελεστοῦν μέ εὐλάβεια αὐτά πού ὁρίζονται κατά τήν τελετή καί ἀπολύτως σύμφωνα μέ τό δίκαιο καί ὅτι οὔτε ἐγώ ὁ ἴδιος θά κάμω κάτι ἄσχημο ἤ ἄδικο πού νά εἶναι ἀντίθετο στά μυστήρια, οὔτε σέ ἄλλον θά ἐπιτρέψω κάτι τέτοιο, ἀλλά θά ἀκολουθήσω πιστά τά καθιερωμένα καί θά ἐπιβάλω σέ ὅρκο καί τίς ἱερές (γυναῖκες) καί τόν ἱερέα σύμφωνα πρός τό Διάταγμα. Ἄν ἐκτελέσω τά καθήκοντά μου σύμφωνα μέ τόν ὅρκο, ἄς ἔχω τήν ἀνταμοιβή πού ταιριάζει στούς εὐσεβεῖς, ἄν ὅμως φανῶ ἐπίορκος, τό ἀντίθετο». Ἄν δέ κάποιος δέν θέλει νά ὁρκιστεῖ, νά τοῦ ἐπιβάλλεται πρόστιμο χιλίων δραχμῶν καί νά ἐκλέγεται μέ κλῆρο ἄλλος ἀπό τήν ἴδια φυλή.

Τίς δέ Ἱερές γυναῖκες θά τίς ὁρκίζουν οἱ ἱεροί (ἄνδρες) στό ἱερό τοῦ Καρνείου, τήν προηγούμενη μέρα τῶν μυστηρίων, μέ τόν ἴδιο ὅρκο καί ἐπί πλέον μέ τήν προσθήκη: «Ἡ συμβίωσή μου μέ τόν ἄντρα μου θά εἶναι σύμφωνη μέ τό νόμο τοῦ θεοῦ καί τῶν ἀνθρώπων». Ἄν δέ κάποια δέ θέλει νά ὁρκιστεῖ, οἱ ἱεροί νά τῆς ἐπιβάλουν πρόστιμο χιλίων δραχμῶν καί νά μή τῆς ἐπιτρέπουν νά συμπράττει στήν τελετή τῶν θυσιῶν, οὔτε νά μετέχει στά μυστήρια, ἐνῶ αὐτές πού ἔχουν ὁρκισθεῖ θά ἐκτελοῦν τά ἔργα τους. Αὐτοί δέ πού θά ὁρκιστοῦν ὡς ἱεροί καί ἱερές γιά τό (προσεχές) πεντηκοστό πέμπτο ἔτος θά δώσουν τόν ἴδιο ὅρκο κατά τόν ἑνδέκατο μῆνα πρό τῶν μυστηρίων (Ἰούλιο ἤ Αὔγουστο).

Περί παραδόσεως: Τήν δέ κιβωτό μέ τά ἱερά βιβλία, τά ὁποῖα παράδωσε ὁ Μνασίστρατος, νά τά παραδώσουν οἱ ἱεροί στούς διαδόχους των, καθώς καί ὅλα ὅσα τυχόν θά προετοιμαστοῦν γιά χάρη τῶν μυστηρίων.

Περί στεφάνων: Σάν στόλισμα στό κεφάλι θά ἔχουν οἱ μέν ἱεροί καί οἱ ἱερές ἄσπρο κάλυμμα, ἀπό αὐτούς δέ πού θά μετέχουν στήν τελετή (οἱ μυημένοι) αὐτοί πού μυήθηκαν τώρα στλεγγιδα (κάλυμμα πού θά μοιάζει μέ στέμμα). Ὅταν δέ δώσουν οἱ ἱεροί τό παράγγελμα, τότε θά ἀφήσουν κάτω τήν στλεγγίδα καί θά βάλουν ὅλοι δάφνινο στεφάνι.

Εἱματισμοῦ. *Οἱ τελούμενοι τά μυστήρια ἀνυπόδετοι ἔστωσαν καί ἐχόντω τόν | εἱματισμόν λευκόν, αἱ δέ γυναῖκες μή διαφανῆ μηδέ τά σαμεῖα ἐν τοῖς εἱματίοις πλατύτερα ἡμιδακτηλίου, καί αἱ|μέν ἰδιώτιες ἐχόντω χιτῶνα λίνεον καί εἱμάτιον μή πλείονος ἄξια δραχμᾶν ἑκατόν, αἱ δέ πᾶδες καλάσηριν ἤ σινδονίταν καί εἱμάτιον μή πλείονος ἄξια μνᾶς, αἱ δέ δοῦλαι καλάσηριν ἤ σινδονίταν καί εἱμάτιον μή πλείονος ἄξια δρα|χμᾶν πεντήκοντα.* — Αἱ δέ ἱεραί, *αἱ μέν γυναῖκες καλάσηριν ἤ ὑπόδυμα μή ἔχον σκιάς καί εἱμάτιον μή πλέονος ἄξια δύο | μνᾶν, αἱ δέ παῖδες καλάσηριν ἤ εἱμάτιον μή πλείονος ἄξια δραχμᾶν ἑκατόν.*

Ἐν δέ τᾷ πομπᾷ *αἱ μέν ἱεραί γυναῖκες ὑποδύ|ταν καί εἱμάτιον γυναικεῖον οὖλον, σαμεῖα ἔχον μή πλατύτερα ἡμιδακτυλίου, αἱ δέ παῖδες καλάσηριν καί εἱμάτιον δια|φανές· μή ἐχέτω δέ μηδεμία χρυσία μηδέ φῦκος μηδέ ψιμίθιον μηδέ ἀνάδεμα μηδέ τάς τρίχας ἀνπεπλεγμένας μηδέ ὑπο|δήματα εἰ μή πίλινα ἤ δερμάτινα ἱερόθυτα. Δίφρους δέ ἐχόντω αἱ ἱεραί εὐσυΐνους στρογγύλους καί ἐπ' αὐτῶν ποτικεφάλαια| ἤ σπῖραν λευκά, μή ἔχοντα μήτε σκιάν μήτε πορφύραν. Ὅσας δέ δεῖ διασκευάζεσθαι εἰς θεῶν διάθεσιν, ἐχόντω τόν εἱματισμόν, |καθ' ὅ ἄν οἱ ἱεροί διατάξωντι. —Ἄν δέ τις ἄλλως ἔχει τόν εἱματισμόν παρά τό διάγραμμα, ἤ ἄλλο τι τῶν κεκωλυμένων, μή ἐπιτρεπέ|τω ὁ γυναικονόμος καί ἐξουσίαν ἐχέτω λυμαίνεσθαι, καί ἔστω ἱερά τῶν θεῶν.*

Περί ἱματισμοῦ: Ὅσοι συμμετέχουν στήν τελετή τῶν μυστηρίων θά εἶναι ξυπόλητοι καί θά φοροῦν λευκή ἐνδυμασία, οἱ δέ γυναῖκες ὄχι διαφανῆ φορέματα καί τά σειρήτια τοῦ ἐνδύματος δέν θά εἶναι πλατύτερα ἀπό μισό δάχτυλο καί ὅσες δέν ἔχουν ὑπηρεσία στήν τελετή, θά φοροῦν λινό χιτῶνα καί φόρεμα πού ἡ ἀξία του δέν θά εἶναι μεγαλύτερη τῆς μιᾶς μνᾶς (75 δραχ.), οἱ δέ δοῦλες τήν ἴδια ἐνδυμασία, ὄχι ὅμως μεγαλύτερης τῶν 50 δραχμῶν. Οἱ δέ ἱερές, ὅσες μέν εἶναι παντρεμένες μακρύ ἐσωτερικό φόρεμα (καλάσαριν) ἤ ἐσωτερικό χιτώνα χωρίς χρωματιστές γιρλάντες καί φόρεμα ὄχι ἀκριβότερο ἀπό δύο μνᾶς, οἱ δέ ἀνύπαντρες κροσσωτό φόρεμα ἤ ἄλλο φόρεμα ὄχι ἀκριβότερο ἀπό ἑκατό δραχμές.

Στήν πομπή οἱ μέν γυναῖκες θά φοροῦν μεσοφόρι καί φόρεμα μάλλινο μέ σειρήτια ὄχι πλατύτερα ἀπό μισό δάχτυλο, οἱ δέ κοπέλλες μακρύ ἐσωτερικό φόρεμα καί φόρεμα πού νά μήν εἶναι διαφανές. Νά μήν φέρει δέ καμιά χρυσᾶ κοσμήματα, οὔτε νά ἔχει βάλει βαφή στά χείλια, οὔτε πούδρα καί φτιασίδια, οὔτε κορδέλλα στά μαλλιά, οὔτε νά τά ἔχει γυρισμένα πρός τά πάνω, οὔτε ὑποδήματα (παπούτσια) ἐκτός ἄν εἶναι φτιαγμένα ἀπό τσόχα ἤ ἀπό δέρμα θυσιασθέντος ζώου. Καθίσματα δέ νά ἔχουν οἱ ἱερές γυναῖκες στρογγυλά πλεγμένα ἀπό λυγιά καί πάνω σαυτά μαξιλάρια ἤ στρογγυλά στροσίδια λευκά, χωρίς στολίσματα ἤ κόκκινη κορδέλλα. Ὅσες δέ ἔχουν ὑπηρεσία στίς τελετές νά φοροῦν τά ροῦχα πού θά ἔχουν καθορίσει οἱ ἱεροί. Ἄν δέ κάποια ἔχει διαφορετικά ροῦχα ἀπ' αὐτά πού ἔχουν καθοριστεῖ, ἤ κάτι ἄλλο ἀπ' ὅσα ἀπαγορεύονται νά μήν τό ἐπιτρέψει ὁ γυναικονόμος καί νά ἔχει τό δικαίωμα νά τά ἀφαιρέσει μέ τή βία καί νά τά κατασχέσει ὑπέρ τῶν θεῶν.

Ὅρκος γυναικονόμου. Οἱ δέ ἱεροί ὅταν καί αὐτοί ὀμό|σωντι, ὁρκιζόντω τόν γυναικονόμον ἐπί τῶν αὐτῶν ἱερῶν, εἶ μάν ἕξειν ἐπιμέλειαν περί τε τοῦ εἱματισμοῦ καί τῶν λοιπῶν τῶν | ἐπιτεταγμένων μοι ἐν τῷ διαγράμματι. Πομπᾶς. Ἐν δέ τᾷ πομπᾷ ἁγείστω Μνασίστρατος, ἔπειτεν ὁ ἱερεύς τῶν θεῶν οἷς| τά μυστήρια γίνεται, μετά τᾶς ἱερέας, ἔπειτα ἀγωνοθέτας, ἱεροθύται, οἱ αὐληται· μετά δέ ταῦτα αἱ παρθένοι αἱ ἱεραί καθώς ἄν λά|χωντι, ἄγουσαι τά ἅρματα ἐπικειμένας κίστας ἐχούσας ἱερά μυστικά. εἶτεν ἁ θοιναρμόστρια ἁ εἰς Δάματρος καί αἱ ὑποθοιναρ|μόστριαι αἱ ἐμβεβακυῖαι, εἶτεν ἁ ἱέρεα τᾶς Δάματρος τᾶς ἐφ' Ἱπποδρόμῳ, εἶτεν ἁ τᾶς ἐν Αἰγίλᾳ. ἔπειτεν αἱ ἱεραί κατά μίαν, καθώς κα λάχωντι, ἔπειτεν οἱ ἱεροί καθώς κα οἱ Δέκα διατάξωντι. ὁ δέ γυναικονόμος κλαρούτω τάς τε ἱεράς καί παρθένους καί ἐπιμέλειαν | ἐχέτω, ὅπως πομπεύωντι, καθώς κα λάχωντι. ἀγέσθω δέ ἐν τᾷ πομπᾷ καί τά θύματα, καί θυσάντω τᾷ μέν Δάματρι σῦν ἐπίτοκα, Ἑρμᾶ|νι κριόν, Μεγάλοις θεοῖς δάμαλιν σῦν, Ἀπόλλωνι Καρνείῳ κάπρον, Ἅγνᾳ οἶν.

Σκανᾶν. Σκανάν δέ μή ἐπιτρεπόντω οἱ ἱεροί μηθένα ἔχειν ἐν | τετραγώνῳ μείζω ποδῶν τριάκοντα, μηδέ περιτιθέμεν ταῖς σκαναῖς μήτε δέρρεις μήτε αὐλειας, μηδέ ἐν ᾧ ἄν τόπῳ περιστεμ|ματώσωντι οἱ ἱεροί, μηθένα τῶν μή ἱερῶν ἔχειν σκανάν. μηδέ παρερπέτω μηθείς ἀμύητος εἰς τόν τόπον, ὅν κα περιστρεμμα|τώσωντι. Χωραξάντω δέ καί ὑδράνας. ἀναγραψάντω δέ καί ἀφ' ὧν δεῖ καθαρίζειν καί ἅ μή δεῖ ἔχοντας εἰσπορεύεσθαι. Ἅ μή δεῖ ἔχειν| ἐν ταῖς σκαναῖς. Μηθείς κλίνας ἐχέτω ἐν τᾷ σκανᾷ μηδέ ἀργυρώματα πλείονος ἄξια δραχμᾶν τριακοσίαν. εἰ δέ μή, μή ἐπιτρεπόν|τω οἱ ἱεροί, καί τά πλεονάζοντα ἱερά ἔστω τῶν θεῶν.

Περί τῆς πομπῆς: Κατά δέ τήν πομπή (λιτανεία) θά προπορεύεται ὁ Μνασίστρατος, ἔπειτα θά ἀκολουθεῖ ὁ ἱερέας τῶν θεῶν γιά χάρη τῶν ὁποίων γίνονται τά μυστήρια, μαζί μέ τήν ἱέρεια, θά ἀκολουθοῦν ἔπειτα ὁ ἀγωνοθέτης, οἱ ἱεροθῦτες, οἱ αὐλητές. Μετά δέ ἀπ' αὐτούς θά ἀκολουθοῦν οἱ ἱερές παρθένες, μέ τή σειρά πού θά καθοριστεῖ μέ κλήρωση, ὁδηγώντας τά ἅρματα, πάνω στά ὁποῖα ἔχει τοποθετηθεῖ ἡ κιβωτός, πού περιέχει τά ἱερά μυστικά. Κατόπιν ἀκολουθεῖ ἡ (θοιναρμόστρια) ἡ προϊσταμένη τοῦ ἱεροῦ δείπνου τῆ θεᾶς Δήμητρας καί οἱ ὑποθοιναρμόστριες πού ἀνάλαβαν ὑπηρεσία, ἔπειτα ἡ ἱέρια τοῦ ναοῦ τῆς Δήμητρας πού βρίσκεται στόν ἱππόδρομο καί ἡ ἱέρεια τοῦ ναοῦ τῆς Αἰγίλης. Ἔπειτα οἱ ἱερές γυναῖκες μιά-μιά ὅπως καθορίστηκε ἡ σειρά τους μέ κλήρωση. Ἔπειτα οἱ ἱεροί ἄνδρες μέ σειρά πού θά καθορίσουν οἱ Δέκα. Ὁ δέ γυναικονόμος θά κάμει τήν κλήρωση γιά τή σειρά τῶν ἱερῶν γυναικῶν καί τῶν παρθένων καί νά φροντίσει νά μποῦν στή σειρά ὅπως ὁρίστηκε μέ τήν κλήρωση. Νά ὁδηγοῦνται δέ στήν πομπή καί τά ζῶα πού θά θυσιαστοῦν, εἰς μέν τήν Δήμητρα ἑτοιμόγενη γουρούνα, στόν Ἑρμῆ κριάρι, στούς Μεγάλους θεούς μικρή γουρουνοπούλα, στόν Κάρνειο Ἀπόλλωνα κάπρος καί στήν Ἁγνή (Περσεφόνη) πρόβατο.

Περί σκηνῶν: Νά μήν ἐπιτρέπουν δέ οἱ ἱεροί σέ κανένα νά ἔχει σκηνή μεγαλύτερη ἀπό τριάντα τετραγωνικά πόδια νά μήν ἐπιτρέπουν δέ νά περιβάλουν τίς σκηνές μέ μικρά ἤ μεγάλα παραπετάσματα καί νά ἀπαγορεύουν νά στήσει κάποιος ἀπό τούς μή ἱερούς σκηνή στὸ χῶρο πού αὐτοί (οἱ ἱεροί) θά περιχαράξουν μέ σημάδια. Καί νά μή μπῆ κανείς ἀμύητος στόν τόπο πού θά περιχαράξουν. Νά τοποθετήσουν δέ καί δοχεῖα μέ «καθαρτήριον ὕδωρ» (ἁγίασμα). Νά ἀναγράψουν δέ σέ ποιές περιπτώσεις ἐπιβάλλεται ὁ καθαρισμός καί τί δέν πρέπει νά ἔχει μαζί του αὐτός πού θά μπεῖ στόν περιφραγμένο χῶρο.

Ἀκοσμούντων. Ὅταν δέ αἱ θυσίαι καί τά μυστήρια συντελεῖται, εὐφαμεῖν πάν|τας καί ἀκούειν τῶν παραγγελλομένων. Τόν δέ ἀπειθοῦντα ἤ ἀπρεπῶς ἀναστρεφόμενον εἰς τό θεῖον μαστιγούντω οἱ ἱεροί|καί ἀποκωλυόντω τῶν μυστηρίων. Ῥαβδοφόρων. Ῥαμδοφόροι δέ ἔστωσαν ἐκ τῶν ἱερῶν εἴκοσι καί πειθαρχούντω τοῖς ἐπιτελούντοις τά μυστήρια καί ἐπιμέλειαν ἐχόντω, ὅπως εὐσχημόνως καί εὐτάκτως ὑπό τῶν παραγεγενημένων πάντα γίνηται, καθώς ἄν |παραγγέλλωντι οἱ ἐπί τούτων τεταγμένοι. Τούς δέ ἀπειθοῦντας ἤ ἀπρεπῶς ἀναστρεφομένους μαστιγούντω. Ἄν δέ τις τῶν ρα|βδοφόρων μή ποιεῖ καθώς γέγραπται, ἤ ἄλλο τι ἀδικοῖ ἤ ποιοῖ ἐπί καταλύσει τῶν μυστηρίων, κριθείς ἐπί τῶν ἱερῶν, ἄν κατακριθεῖ μή|μετεχέτω τῶν μυστηρίων.

Περί τῶν διαφόρων. Τά δέ πίπτοντα διάφορα ἐκ τῶν μυστηρίων ἐγλεγόντω οἱ κατασταθέντες ὑπό |τοῦ δάμου Πέντε. Εἰσφερόντω δέ οἱ ἄρχοντες ἀνάγκᾳ πάντες, μή δίς τούς αὐτούς, τίμαμα ἔχοντα ἕκαστον μή ἔλασσον ταλάν|του, καί τῶν κατασταθέντων παραγραψάτω ἁ Γερουσία τό τίμαμα, ὡσαύτως δέ καί τό τῶν εἰσενεγκάντων. Τοῖς δέ ἐγλογευόντοις| τά διάφορα λειτουργείτω ὁ ἀργυροσκόπος. Ὅταν δέ ἐπιτελεσθεῖ τά μυστήρια, ἀπολογισάσθωσαν ἐμ πάντοις ἐν τᾷ πρώτᾳ συν|νόμῳ συναγωγᾷ τῶν Συνέδρων, καί γραφάν ἀποδόντω τῷ Ἐπιμελητᾷ παραχρῆμα γράφοντες ἐπ' ὀνόματος τά πεπτωκότα διά|φορα ἀπό τοῦ καθαρμοῦ, καί ἀπό τῶν πρωτομυστᾶν τό ὑποστατικόν, καί ἄν τι ἄλλο πέσει, καί τήν γεγενημέναν ἔξοδον καί τι ἄν εἶ|λοιπόν, καί ἀριθμησάντω παραχρῆμα τῷ Ταμίᾳ καί ἔστωσαν ὑπόμαστροι, ἄν τι εὑρίσκωνται ἀδικοῦντες, διπλασίου καί ἐπιτιμίου|δραχμᾶν χιλίαν, καί οἱ δικασταί μή ἀφαιρούντω μηδέν. Οἱ δ' ἐν τῷ πέμπτῳ καί πεντηκοστῷ ἔτει κατεσταμένοι ἐξοδιασάντω καί Μνα|σιστράτῳ τό διδόμενον αὐτῷ διάφορον εἰς τόν στέφανον ὑπό τῆς πό-

Περί ἀκοσμούντων: Ὅταν δέ τελοῦνται οἱ θυσίες καί τά μυστήρια, πρέπει ὅλοι νά στέκωνται μέ εὐλάβεια καί νά ἀκοῦνε ὅσα παραγγέλλονται. Αὐτόν δέ πού δέν θά ὑπακούει, ἤ θά συμπεριφέρεται ἀνευλαβῶς πρός τά θεῖα, νά τοῦ μαστιγώνουν οἱ ἱεροί καί νά τοῦ ἀπαγορεύουν τή συμμετοχή στά μυστήρια.

Περί τῶν ραβδοφόρων. Νά διαλεχτοῦν δέ ἀπό τούς ἱερούς ἄνδρες εἴκοσι ὡς ραβδοφόροι (ραβδοῦχοι) καί νά ἐκτελοῦν τίς διαταγές αὐτῶν πού ἐποπτεύουν στίς τελετές τῶν μυστηρίων (τῶν δέκα) καί νά φροντίζουν ὥστε νά γίνωνται ὅλα ὅσα πρέπει, ἀπ' αὐτούς πού προσέρχονται, μέ καλούς τρόπους καί μέ τάξη, σύμφωνα μέ τίς ἐντολές τῶν ἀρχόντων πού ἔχουν ὁριστεῖ γιά τίς τελετές. Ὅσους δέ δέν πειθαρχοῦν ἤ συμπεριφέρονται ἀπρεπῶς νά τούς τιμωροῦν μέ μαστίγωμα. Ἄν δέ κάποιος ἀπό τούς ραβδοφόρους δέν ἐκτελεῖ τά καθήκοντά του σύμφωνα μέ τίς διαταγές, ἤ συμπεριφέρεται ἄδικα ἤ κάνει κάτι σέ βάρος τῶν Μυστηρίων, νά καλεῖται σέ ἀπολογία ἀπό τούς ἱερούς καί ἄν κατακριθεῖ νά στερεῖται τῆς συμμετοχῆς στά μυστήρια.

Περί τῶν εἰσπράξεων καί τῶν δαπανῶν: Τίς εἰσπράξεις δέ πού ἀνήκουν στά μυστήρια, νά τίς εἰσπράττουν οἱ πέντε πού θά διοριστοῦν ἀπό τό δῆμο. Αὐτούς τούς πέντε θά τούς προτείνουν ὅλοι ὑποχρεωτικά οἱ ἄρχοντες, ἀλλά ὄχι τούς ἴδιους δυό φορές (κατά τόν ἴδιο χρόνο) ἀπό ἐκείνους πού ἔχουν φορολογήσιμη περιουσία ὄχι λιγότερη ἀπό ἕνα τάλαντο, αὐτῶν δέ τῶν πέντε πού θά διοριστοῦν, θά προσημειώνει ἡ γερουσία τήν περιουσία τους, καθώς καί τήν περιουσία ἐκείνων πού τούς πρότειναν. Αὐτούς δέ πού θά κάνουν τίς εἰσπράξεις θά τούς βοηθάει ὑποχρεωτικά ὁ ἀ ρ γ υ ρ ο σ κ ό π ο ς (αὐτός πούὡἐλέγχει τήν γνησιότητα τῶν νομισμάτων). Ὅταν δέ τελειώσει ἡ τέλεση τῶν μυστηρίων, θά γίνη, ἀπό αὐτούς πού ἔκαναν τίς εἰσπράξεις, ἀπολογισμός σέ δημόσια συνεδρίαση κατά τήν πρώτη κατά τό νόμο συνέλευση τῶν συνέδρων, καί θά παραδώσουν ἀμέσως στόν ἐπιμελητή (ἀνώτερο οἰκονομικό ὑπάλληλο) κατάλογο στόν ὁποῖο θά καταγράφονται ὀνομαστικά ὅσοι καταβάλανε τά διάφορα ποσά γιά τόν καθαρμό καί γιά τή μύηση αὐτοί πού γιά πρώτη φορά μυήθηκαν (οἱ πρωτομύστες) ἤ ἀπό ὅτι ἄλλο τυχόν εἰσπράχτηκε κάτι, καθώς καί τά ἔξοδα πού πραγματοποιήθηκαν, καί ἄν ὑπάρχει κάποιο ὑπόλοιπο, νά τό καταθέσουν ἀμέσως σέ μετρητά στόν Ταμία, καί θά εἶναι ὑπόλογος, ἄν ὑπάρχει κάποια ἀδικαιολόγητη δαπάνη, νά καταβάλουν τά διπλάσια καί ἐπί πλέον πρόστιμο χίλιες δραχμές καί οἱ δικαστές νά μήν κάνουν καμιά ἐλάττωση. Αὐτοί δέ πού θά διοριστοῦν γιά τό προσεχέςηπεντηκοστό πέμπτο ἔτος νά προβοῦν σέ ἐξόφληση καί τοῦ ποσοῦ πού δίδεται στό Μνασίστρατο γιά τό στεφάνι πού προσφέρεται ἀπό τήν πό-

λεος δραχμάς ἑξακισχιλίας, ἀποδόντω δέ τῷ ταμίᾳ καί ὅσα καί εἶ| προεξωδιασμένα διάφορα ὑπό τοῦ ταμίου ἐν τῷ πέμπτῳ καί πεντηκοστῷ ἔτει εἰς τά κατασκευαζόμενα ἐν τῷ Καρνει|ασίῳ ἤ δαπανούμενα χάριν τῶν μυστηρίων.

Τό δέ λοιπόν ἐκ τῶν διαφόρων τούτου τοῦ ἔτους ἐξοδιαζόντω οἱ Πέντε εἰς τά ἐπισκευ|αζόμενα ἐν τῷ Καρνειασίῳ καί ἄν τινος ἔτι χρεία εἶ παρά ταύτας τάς ποθόδους φερόντω γράφοντες ρητῶς εἰς ὅ ἄν χρεία εἶ καί οἱ ἄρχον|τες καί οἱ σύνεδροι δογματοποιείσθωσαν ὅτι δεῖ τόν ταμίαν διδόμεν τά διάφορα, ἀπό δέ τῶν πιπτόντων ἐκ τῶν μυστηρίων ἀποκαθι|στάσθω τῷ ταμίᾳ τά διάφορα, καί ἀποδόντω γραφάν τῷ ἐπιμελητᾷ, περί ὧν κα διοικήσωντι, καί ἔστωσαν ὑπόμαστροι, ἄν τι ἀδικήσωντι, κα|θώς ἐπάνω γέγραπται.

Ὁ δέ ταμίας, ὅσον κα παραλάβει διάφορον λοιπόν ἐκ τούτων, γραφέτω ἐν ὑπεχθέματι εἰς τάν ἐπισκευάν τῶν ἐν τῷ|Καρνειασίῳ καί μή ἀναχρησάσθω εἰς ἄλλο μηθέν, μέχρι ἄν ἐπιτελεσθεῖ ὅσων χρεία ἐστί ποτί τάν τῶν μυστηρίων συντέλειαν μηδέ γρα|ψάτω μηθείς δόγμα, ὅτι δεῖ ταῦτα τά διάφορα εἰς ἄλλο τι καταχρήσασθαι. εἰ δέ μή, τό τε γραφέν ἀτελές ἔστω καί ὁ γράψας ἀποτεισάτω δρα|χμάς δισχιλίας. Ὁμοίως δέ καί ὁ ταμίας, ὅτι κα ἐξοδιάσει, διπλοῦν καί δραχμάς δισχιλίας.

Καί αἱ δικασταί μή ἀφαιρούντω μηθέν, καί τά πίπτοντα|ἐκ ταυτᾶν τᾶν κρισίων διάφορα ὑπαρχέτω εἰς τάν ἐπισκευάν τῶν ἐν τῷ Καρνειασίῳ. Ὅταν δέ ἐπιτελεσθεῖ ὅσων χρεία ἐστί ποτί τό συν|τελεῖν τά μυστήρια ὑπαρχέτω τά πίπτοντα διάφορα τῶν μυστηρίων εἰς τάς τᾶς πόλεος ἐσόδους. Θυμάτων παροχᾶς Οἱ ἱεροί μετά τό κα|τασταθῆμεν προκαρύξαντες ἐγδόντω τάν παροχάν τῶν θυμάτων, ὧν δεῖ θύεσθαι καί παρίστασθαι ἐν τοῖς μυστηρίοις, καί τά εἰς τούς|καθαρμούς, ἐκδιδόντες, ἄν τε δοκεῖ συνφέρον εἶμεν ἐπί τό αὐτό πάντα τά θύματα, ἄν τε κατά μέρος, τῷ τό ἐλάχιστον ὑφισταμένῳ|λάμψεσθαι διάφορον, ἔτι δέ ἅ δεῖ παρέχειν πρό τοῦ ἄρχεσθαι τῶν μυστηρίων, ἄρνας δυό λευκούς, ἐπί τοῦ καθαρμοῦ κριόν εὔχρουν καί ὅταν|ἐν τῷ θεάτρῳ καθαίρει, χοιρίσκους τρεῖς, ὑπέρ

λη καί πού εἶναι δραχμές ἔξι χιλιάδες, νά δώσουν δέ καί στόν Ταμία ὅσα τυχόν ἔχει αὐτός ξοδέψει προηγουμένως, γιά τό πεντηκοστό πέμπτο ἔτος, γιά τά κατασκευαζόμενα στό Καρνάσιο ἔργα, ἤ ὅσα ξοδεύτηκαν ἀπ' αὐτόν γιά τήν ἑτοιμασία τῶν μυστηρίων. Τά ὑπόλοιπα ἀπό τίς εἰσπράξεις αὐτοῦ τοῦ ἔτους νά τά διαθέσουν οἱ πέντε γιά τά ἐπισκευαζόμενα στό Καρνάσιο (οἰκοδομήματα) καί ἄν ὑπάρχει καμιά ἐπί πλέον ἀνάγκη πέρα ἀπό αὐτά τά ἔσοδα νά τήν ἀναφέρουν γράφοντας κατηγορηματικά ποιές ἀνάγκες ὑπάρχουν, καί οἱ ἄρχοντες καί οἱ σύνεδροι νά ἐκδώσουν ἀπόφαση, ὅτι πρέπει ὁ Ταμίας νά πληρώσει τίς δαπάνες, τά δέ χρήματα πού θά πληρώσει ὁ ταμίας, νά ἀποδωθοῦν σαυτόν ἀπό τίς εἰσπράξεις ἐκ τῶν μυστηρίων, καί νά ἀποδώσουν λογαριασμό στόν Ἐπιμελητή τῆς διαχειρήσεώς των καί νά εἶναι ὑπόλογοι ἄν ἔχουν κάνει καμιά παράβαση, ὅπως καθορίζεται παραπάνω.

Ὁ δέ Ταμίας ὅποιο χρηματικό ὑπόλοιπο ἀπ' αὐτά θά παραλάβει, νά τό διαθέσει, σύμφωνα μέ σχετική ἔκθεση, γιά τήν ἐπισκευή τῶν ἔργων τοῦ Καρνασίου καί νά μή τό χρησιμοποιήσει γιά καμιά ἄλλη δαπάνη, μέχρις ὅτου κατασκευαστοῦν ὅλα τά ἔργα πού χρειάζονται γιά τήν τέλεια τέλεση τῶν μυστηρίων. Καί κανείς νά μήν κάνει πρόταση ὅτι πρέπει αὐτές οἱ εἰσπράξεις νά χρησιμοποιηθοῦν γιά κάτι ἄλλο. Σέ ἀντίθετη περίπτωση πρέπει καί ἡ πρόταση νά θεωρηθεῖ ἄκυρη καί ἐκεῖνος πού τήν ἔκανε νά καταβάλει πρόστιμο δύο χιλιάδων δραχμῶν. Τό ἴδιο δέ καί ὁ Ταμίας γιά ὅτι τυχόν ξοδέψει γιά ἄλλη ἐργασία, νά τό καταβάλει στό διπλάσιο καί ἐπί πλέον πρόστιμο δυό χιλιάδες δραχμές. Καί οἱ δικαστές νά μήν κάνουν καμιά ἐλάττωση, οἱ δέ εἰσπράξεις πού θά προέρχονται ἀπό τίς παραπάνω καταδίκες, νά διατίθενται γιά τήν ἐπισκευή τῶν ἔργων τοῦ Καρνασίου. Ὅταν δέ γίνουν ὅλα τά ἔργα πού χρειάζονται γιά νά τελοῦνται τά μυστήρια, τότε ὅσα ἔσοδα θά γίνονται ἀπό τήν τέλεση τῶν μυστηρίων νά διατίθενται σάν ἔσοδα τῆς πόλεως.

Περί παροχῆς θυμάτων: Οἱ ἱεροί μετά τό διορισμό τους νά ἀναθέσουν, ὕστερα ἀπό μειοδοτικό διαγωνισμό, τήν προμήθεια τῶν ζώων αὐτῶν πού πρέπει νά θυσιαστοῦν (θυμάτων) ἤ νά ὁδηγηθοῦν ζωντανά στά μυστήρια, καθώς καί ὅσα προορίζονται γιά τούς καθαρμούς, ἀναθέτοντας, ἄν τό κρίνουν συμφέρον, στόν ἴδιο μειοδότη τήν προμήθεια ὅλων τῶν ζώων, εἴτε χωριστά σέ κεῖνον πού θά δεχτεῖ νά πάρει τό λιγότερο κέρδος. Πρέπει δέ μερικά ἀπό τά θύματα νά τά παραδόσει πρίν ἀρχίσουν τά μυστήρια, δύο ἄσπρα πρόβατα γιά τήν τελετή τοῦ καθαρμοῦ καί ἕνα κριάρι μέ ὡραῖο χρῶμα, καί ὅταν γίνεται ὁ καθαρμός στό θέατρο τρία χοιρίδια, γιά τήν τελετή

τούς πρωτομύστας ἄρνας ἑκατόν, ἐν δέ τᾷ πομπᾷ Δάματρι σῦν ἐπίτοκα, τοῖς δέ Μεγάλοις|θεοῖς δάμαλιν διετῆ σῦν, Ἑρμᾶνι κριόν, Ἀπόλλωνι Καρνείῳ κάπρον, Ἅγνᾳ οἶν.

Ὁ δέ ἐγδεξάμενος κατεγγυεύσας ποτί τούς ἱερούς λα|βέτω τά διάφορα καί παριστάτω τά θύματα εὐΐερα, καθαρά, ὁλόκλαρα, καί ἐπιδειξάτω τοῖς ἱεροῖς πρό ἁμερᾶν δέκα τῶν μυστηρίων τοῖς|δέ δοκιμασθέντοις σαμεῖον ἐπιβαλλόντω οἱ ἱεροί, καί τα σαμειωθέντα παριστάτω ὁ ἐγδεξάμενος. Ἄν δέ μή παριστᾷ ἐπί τάν δοκιμασί|αν, πρασσόντω οἱ ἱεροί τούς ἐγγύους αὐτό καί τό ἥμισυ, τά δέ θύματα αὐτοί, παρεχόντω καί ἀπό τῶν πραχθέντων διαφόρων κομισάσθωσαν|τάν γενομέναν δαπάναν εἰς τά θύματα. *Τεχνιτᾶν εἰς τάς χοριτείας.* Οἱ ἱεροί προγραφόντω κατ' ἐνιαυτόν τούς λειτουργήσαντας ἔν|τε ταῖς θυσίαις καί μυστηρίοις αὐλητάς καί κιθαριστάς, ὅσους κα εὑρίσκωντι εὐθέτους ὑπάρχοντας, καί οἱ προγραφέντες λειτουργούντω|τοῖς θεοῖς.

Ἀδικημάτων. Ἄν δέ τις ἐν ταῖς ἁμέραις, ἐν αἷς αἵ τε θυσίαι καί τά μυστήρια, γίνονται ἁλῷ εἴτε κεκλεβώς εἴτε ἄλλο τι ἀδίκη|μα πεποιηκώς, ἀγέσθω ἐπί τούς ἱερούς. Καί ὁ μέν ἐλεύθερος, ἄν κατακριθεῖ, ἀποτεινέτω διπλοῦν, ὁ δέ δοῦλος μαστιγούσθω καί ἀποτεισάτω δι|πλοῦν τό κλέμμα, τῶν δέ ἄλλων ἀδικημάτων ἐπιτίμιον δραχμάς εἴκοσι. Ἄν δέ μή ἐκτίνει παραχρῆμα, παραδότω ὁ κύριος τόν οἰκέταν τῷ ἀ|δικηθέντι εἰς ἀπεργασίαν. εἰ δέ μή, ὑπόδικος ἔστω ποτί διπλοῦν. *Περί τῶν κοπτόντων ἐν τῷ ἱερῷ.* Μηδείς κοπτέτω ἐκ τοῦ ἱεροῦ τόπου. |Ἄν δέ τις ἁλῷ, ὁ μέν δοῦλος μαστιγούσθω ὑπό τῶν ἱερῶν, ὁ δέ ἐλεύθερος ἀποτεισάτω ὅσον κα οἱ ἱεροί ἐπικρίνωντι. Ὁ δέ ἐπιτυχών ἀγέτω|αὐτούς ἐπί τούς ἱερούς καί λαμβανέτω τό ἥμισυ.

Φύγιμον εἶμεν τοῖς δούλοις. Τοῖς δούλοις φύγιμον ἔστω τό ἱερόν, καθώς ἄν οἱ ἱεροί| ἀποδείξωντι τόν τόπον, καί μηθείς ὑποδεχέσθω τούς δραπέτας μηδέ σιτοδοτείτω μηδέ ἔργα παρεχέτω. Ὁ δέ ποιῶν παρά τά γεγραμ|μένα ὑπόδικος ἔστω τῷ κυρίῳ τᾶς τοῦ σώματος ἀξίας διπλασίας

τῶν πρωτομυστῶν ἑκατό πρόβατα, γιά τήν πομπή τῆς Δήμητρας ἔγγυο γουρούνα, γιά τούς Μεγάλους θεούς μιά γουρούνα δύο ἐτῶν, γιά τόν Ἑρμῆ κριάρι, γιά τόν Καρνεῖο Ἀπόλλωνα κάπρο καί γιά τήν Ἁγνή (Περσεφόνη) πρόβατο. Ὁ δέ ἀνάδοχος τῆς προμήθειας, ἀφοῦ ἐγγυηθῆ στούς ἱερούς, νά πάρει τό ἀντίτιμο καί νά παραδόσει τά κατάλληλα γιά θυσία θύματα καθαρά, χωρίς σωματικά ἐλαττώματα καί νά τά ἐπιδείξει στούς ἱερούς δέκα μέρες πρίν ἀπό τήν τέλεση τῶν μυστηρίων, ὅσα δέ ἀπό τά θύματα ἐγκριθοῦν, νά τά σημαδεύουν οἱ ἱεροί καί ὁ ἀνάδοχος νά παραδόσει ὅσα σημαδεύτηκαν. Ἄν ὅμως δέν τά φέρει γιά τόν ἔλεγχο νά εἰσπράττουν οἱ ἱεροί ἀπό τούς ἐγγυητές τό ποσό τῆς ἀξίας καί μισό ἀκόμη, τά δέ θύματα νά τά προσκομίσουν αὐτοί καί νά κρατήσουν τή δαπάνη τῆς ἀγορᾶς τῶν θυμάτων ἀπ' ὅσα εἰσπραχθοῦν.

Περί καλλιτεχνῶν μουσικῶν: Οἱ δέ ἱεροί νά διαλέγουν κάθε χρόνο τούς αὐλητές καί κιθαριστές πού θά κρίνουν κατάλληλους, νά ὑπηρετήσουν τιμητικά κατά τίς θυσίες καί τά μυστήρια, ὅσοι δέ διαλεχτοῦν νά προσφέρουν τίς ὑπηρεσίες τους στούς θεούς.

Περί ἀδικημάτων: Ἄν δέ συλληφθεῖ κάποιος τίς μέρες πού γίνονται οἱ θυσίες καί τά μυστήρια, εἴτε γιατί ἔκλεψε, εἴτε γιατί ἔκανε κάποιο ἄλλο ἀδίκημα, νά ὁδηγεῖται στούς ἱερούς. Καί ὁ μέν ἐλεύθερος, ἄν κριθεῖ ἔνοχος, νά πληρώνει τό διπλάσιο, ὁ δέ δοῦλος νά μαστιγώνεται καί νά πληρώνει στό διπλάσιο τήν ἀξία τοῦ πράγματος πού ἔκλεψε, γιά δέ τά ἄλλα ἀδικήματα νά καταβάλλεται πρόστιμο εἴκοσι δραχμῶν. Ἄν ὅμως δέν καταβάλει τήν ἀξία ἀμέσως, νά παραδίδει ὁ κύριος τό δοῦλο στόν ἀδικηθέντα, γιά νά πληρώσει τό χρέος μέ ἐργασία, ἀλλιῶς δικάζεται στό διπλάσιο.

Περί αὐτῶν πού κόβουν δέντρα στό ἱερό ἄλσος: Κανείς νά μήν κόβει ξύλα ἀπό τόν ἱερό τόπο. Ἄν κάποιος πιαστεῖ νά κόβει, ἄν μέν εἶναι δοῦλος νά μαστιγώνεται ἀπό τούς ἱερούς, ἄν δέ εἶναι ἐλεύθερος νά πληρώνει ὅσα τόν καταδικάσουν οἱ ἱεροί. Αὐτός δέ πού θά τούς ἀνακαλύψει νά τούς ὁδηγήσει στούς ἱερούς καί νά παίρνει τά μισά.

Ἄσυλο γιά δούλους. Τό ἱερό (τέμενος) νά εἶναι ἄσυλο γιά τούς δούλους μόνο στό χῶρο τῆς περιοχῆς του πού θά καθορίσουν οἱ ἱεροί καί κανείς νά μήν ὑποθάλπει τούς δραπέτες (ὅσους δέν καταφύγανε στό ἱερό) οὔτε νά τούς τροφοδοτεῖ, οὔτε νά τούς δίνει ἐργασία. Ὅποιος ἐνεργεῖ ἀντίθετα ἀπό αὐτή τή διάταξη, γίνεται ὑπόχρεος ἀπέναντι στόν κύριο τοῦ δραπέτη δούλου καί εἶναι ὑποχρεωμένος νάκαταβάλει στόν κύριο τοῦ δούλου τή διπλά-

καί ἐπιτιμίου δραχμᾶν πεντακοσίαν, ὁ δέ ἱερεύς ἀπικρινέ|τω περί τῶν δραπετικῶν, ὅσοι κα ἦνται ἐκ τᾶς ἁμετέρας πόλεος, καί ὅσους κα κατακρίνει, παραδότω τοῖς κυρίοις. Ἄν δέ μή παραδιδῷ, ἐξέσ|τω τῷ κυρίῳ ἀποτρέχειν ἔχοντι.

Περί τᾶς κράνας. Τᾶς δέ κράνας τᾶς ὠνομασμένας διά τῶν ἀρχαίων ἐγγράφων Ἅγνας καί τοῦ γεγε|νημένου ποτί τᾷ κράνᾳ ἀγάλματος τάν ἐπιμέλειαν ἐχέτω Μνασίστρατος, ἕως ἄν ζεῖ, καί μετεχέτω μετά τῶν ἱερῶν τᾶν τε θυσι|ᾶν καί τῶν μυστηρίων, καί ὅσα κα οἱ θύοντες ποτί τᾷ κράνᾳ τραπεζῶντι, καί τῶν θυμάτων τά δέρματα λαμβανέτω Μνασίστρατος,|τῶν τε διαφόρων, ὅσα κα οἱ θύοντες ποτί τᾷ κράνᾳ προτιθῆντι ἤ εἰς τόν θησαυρόν, ὅταν κατασκευασθεῖ, ἐμβάλλωντι, λαμβανέτω Μνα|-σίστρατος τό τρίτον μέρος. Τά δέ δύο μέρη, καί ἄν τι ἀνάθεμα ὑπό τῶν θυσιαζόντων ἀνατιθῆναι, ἱερά ἔστω τῶν θεῶν. Ὁ δέ ἱερεύς καί οἱ ἱε|ροί ἐπιμέλειαν ἐχόντω, ὅπως ἀπό τῶν διαφόρων ἀναθέματα κατασκευάζηται τοῖς θεοῖς, ἅ ἄν τοῖς Συνέδροις δόξει.

Θησαυρῶν κατασκευ|ᾶς. Οἱ ἱεροί οἱ κατεσταμένοι ἐν τῷ πέμπτῳ καί πεντηκοστῷ ἔτει ἐπιμέλειαν ἐχόντω μετά τοῦ ἀρχιτέκτονος, ὅπως κατασκευασ|θῆντι θησαυροί λίθινοι δύο κλᾳκτοί καί χωραξάντω τόν μέν ἕνα εἰς τόν ναόν τῶν Μεγάλων θεῶν, τόν δ' ἄλλον ποτί τᾷ κράνᾳ, ἐν ᾧ ἄν τόπ|ῳ δοκεῖ αὐτοῖς ἀσφαλῶς ἕξειν. Καί ἐπιθέντων κλᾷκας καί τοῦ μέν παρά τᾷ κράνᾳ ἐχέτω τάν ἑτέραν κλᾷκα Μνασίστρατος, τάν δέ ἄλ|λαν οἱ ἱεροί, τοῦ δέ ἐν τῷ ναῷ ἐχόντω τάν κλᾷκα οἱ ἱεροί, καί ἀνοιγόντω κατ' ἐνιαυτόν τοῖς μυστηρίοις καί τό ἐξαριθμηθέν διάφορον ἐξ|ἑκατέρου τοῦ θησαυροῦ χωρίς γράψαντες ἀνενεγκάντων. Ἀποδόντω δέ καί Μνασιστράτῳ τό γινόμενον αὐτῷ διάφορον, καθώς ἐν τῷ|διαγράμματι γέγραπται.

Ἱεροῦ δείπνου. Οἱ ἱεροί ἀπό τῶν θυμάτων τῶν ἀγομένων ἐν τᾷ πομπᾷ ἀφελόντες ἐφ' ἑκάστου τά νόμιμα|τοῖς θεοῖς τά λοιπά κρέα καταχρησάσθωσαν εἰς τό ἱερόν δεῖπνον μετά τᾶν ἱερᾶν καί παρθένων, καί παραλαβόντω τόν τε ἱερῆ|καί τάν ἱέρεαν καί τάν ἱέρεαν τοῦ Καρνείου καί Μνασίστρατον καί τάν γυναῖκά τε καί τάς γενεάς αὐτοῦ καί τῶν τεχνιτᾶν τούς λει|τουργήσαντας ἐν ταῖς χορείαις καί τᾶν ὑπηρεσιᾶν τούς λειτουργοῦντας αὐτοῖς. Καί εἰς τά λοιπά διαπανάματα μή πλεῖον ἀνάλωμα|-ποιοῦντες δραχμᾶν....

σια ἀξία τοῦ δούλου καί ἐπί πλέον πεντακόσιες δραχμές πρόστιμο, ὁ δέ ἱερέας βγάζει ἀπόφαση γιά τούς ἀπό τή δική του πόλη δραπέτες πού θά ζητήσουν ἄσυλο, καί ὅσους καταδικάσει νά τούς παραδίνει στούς κυρίους τους. Ἄν δέν τούς παραδόσει ὁ ἴδιος, μπορεῖ ὁ κύριος νά πάει νά παραλάβει τό δοῦλο στό σπίτι του.

Περί κρήνης: Γιά δέ τήν κρήνη (πηγή) πού ἀπό τούς ἀρχαίους καλεῖται κρήνη τῆς Ἁγνῆς καί γιά τό κοντά στήν κρήνη τοποθετημένο ἄγαλμα, τή φροντίδα νά ἔχει ὁ Μνασίστρατος ὅσο καιρό ζεῖ καί νά μετέχει, μαζί μέ τούς ἱερούς, στίς θυσίες καί τά μυστήρια καί ἀπό ὅσα πράγματα (δῶρα) καταθέσουν αὐτοί πού θυσιάζουν κοντά στήν πηγή (στόν ἀνοιχτό δίσκο) ἤ ρίξουν μέσα στόν (κλειστό) θησαυρό, ὅταν αὐτός κατασκευαστεῖ, ὁ Μνασίστρατος θά παίρνει τό ἕνα τρίτο. Τά δέ δύο τρίτα καί ὅποιο ἀφιέρωμα προσφέρεται ἀπό αὐτούς πού θυσιάζουν, νά εἶναι ἱερά ὑπέρ τῶν θεῶν. Ὁ δέ ἱερέας καί οἱ ἱεροί νά ἔχουν τή φροντίδα νά κατασκευάζονται ἀπό τίς εἰσπράξεις ἀφιερώματα γιά τούς θεούς σύμφωνα μέ τή γνώμη τῶν συνέδρων.

Περί κατασκευῆς θησαυρῶν: Οἱ ἱεροί πού πρόκειται νά διοριστοῦν γιά τό πεντηκοστό πέμπτο ἔτος πρέπει νά φροντίσουν μαζί μέ τόν ἀρχιτέκτονα νά κατασκευαστοῦν δύο πέτρινα κιβώτια εἰσφορῶν, πού νά κλειδώνουν καί νά τά τοποθετήσουν τό μέν ἕνα στό ναό τῶν Μεγάλων θεῶν, τό δέ ἄλλο κοντά στήν πηγή, σέ τοποθεσία πού αὐτοί θά κρίνουν ὅτι εἶναι ἀσφαλής. Καί νά βάλουν κλειδιά καί τοῦ μέν κιβωτίου τῆς κρήνης τό δεύτερο κλειδί θά κρατάει ὁ Μνασίστρατος, τό δέ ἄλλο οἱ ἱεροί, τοῦ δέ κιβωτίου (θησαυροῦ) πού βρίσκεται στό ναό νά ἔχουν τό κλειδί οἱ ἱεροί καί νά τό ἀνοίγουν κάθε χρόνο κατά τήν τελετή τῶν μυστηρίων καί τό ποσό πού θά καταμετρηθεῖ ἀπό κάθε κιβώτιο, νά τό καταγράψουν χωριστά καί νά τό ἀσφαλίσουν. Νά ἀποδώσουν δέ στό Μνασίστρατο ὅτι τοῦ ἀνήκει ἀπό τό ποσό αὐτό, ὅπως καθορίστηκε ἀπό τό Διάταγμα.

Περί ἱεροῦ δείπνου: Οἱ ἱεροί, ἀπό τά θύματα πού παρελάσανε στήν πομπή, ἀφοῦ ἀφαιρέσουν ἀπό τό καθένα αὐτά πού κατά τό νόμο ἀνήκουν στούς θεούς, τά ὑπόλοιποα κρέατα νά τά χρησιμοποιήσουν στό ἱερεό δεῖπνο μαζί μέ τίς ἱερές καί τίς παρθένες καί νά παραλάβουν καί τόν ἱερέα καί τήν ἱέρεια τοῦ Καρνείου καί τόν Μνασίστρατο καί τή γυναίκα του καί τά παιδιά του καί τά παιδιά τῶν παιδιῶν του καί ἀπό τούς καλλιτέχνες ὅσους πῆραν μέρος στούς ὁμίλους τοῦ χοροῦ καί ἀπό τό ὑπηρετικό προσωπικό, ὅσους τούς βοήθησαν. Καί γιά τά ὑπόλοιπα πού θά χρειαστοῦν στό δεῖπνο νά μήν ξοδευτοῦν περισσότερα ἀπό δραχμές.....

Ἀγορᾶς. *Οἱ ἱεροί τόπον ἀποδειξάντω, ἐν ᾧ πραθήσεται πάντα. Ὁ δέ ἀγορανόμος ὁ ἐπί πόλεος|ἐπιμέλειαν ἐχέτω ὅπως οἱ πωλοῦντες ἄδολα καί καθαρά πωλοῦντι καί χρῶνται σταθμοῖς καί μέτροις συμφώνοις ποτί τά δαμόσια, καί|μή τασσέτω μήτε πόσου δεῖ πωλεῖν μηδέ καιρόν τασσέτω μηδέ πρασσέτω μηθείς τούς πωλοῦντας τοῦ τόπου μηθέν. τούς δέ μή πω|λοῦντας καθώς γέγραπται, τούς μέν δούλους μαστιγούτω, τούς δέ ἐλευθέρους ζαμιούτω εἴκοσι δραχμαῖς. Καί τό κρίμα ἔστω ἐπί τῶν ἱε|ρῶν...*

Ὕδατος. *Ἐχέτω δέ ἐπιμέλειαν ὁ ἀγορανόμος καί περί τοῦ ὕδατος ὅπως κατά τόν τᾶς παναγύριος χρόνον μηθείς κακοποιεῖ μήτε|τό βήλημα μήτε τούς ὀχετούς μήτε ἄν τι ἄλλο κατασκευασθεῖ ἐν τῷ ἱερῷ χάριν τοῦ ὕδατος, καί ὅπως καθώς ἄν μερισθεῖ, ρεῖ τό ὕδωρ καί μη|θείς ἀποκωλύει τούς χρωμένους. Ἄν δέ τινα λαμβάνει ποιοῦντά τι τῶν κεκωλυμένων, τόν μέν δοῦλον μαστιγούτω, τόν δέ ἐλεύθερον|ζαμιούτω εἴκοσι δραχμαῖς· καί τό κρίμα ἔστω ἐπί τῶν ἱερῶν.*

Ἀλείμματος καί λουτροῦ. *Ὁ ἀγορανόμος ἐπιμέλειαν ἐχέτω, ὅπως οἱ θέλοντες|βαλανεύειν ἐν τῷ ἱερῷ μή πλεῖον πράσσωντι τούς λουομένους δύο χαλκῶν καί παρέχωντι πῦρ καί μάκραν εὔκρατον καί τοῖς κατακλυ|ζομένοις ὕδωρ εὔκρατον, καί ὅπως ὁ ἐγδεξάμενος τῶν ξύλων τήν ἀγοράν εἰς τό ἀλειπτήριον παρέχει ξύλα ξηρά καί ἱκανά τοῖς ἀλει|φομένοις κατ' ἁμέραν ἀπό τετάρτας ὥρας ἕως ἑβδόμας. Δοῦλος δέ μηθείς ἀλειφέσθω οἱ δέ ἱεροί ἐγδιδόντω τάν παροχάν τῶν ξύλων|τῶν εἰς τό ἀλειπτήριον. Ἄν δέ τις τῶν ἐγδεξαμένων ἤ τῶν βαλανέων μή ποιεῖ καθώς γέγραπται, τόν μέν δοῦλον μαστιγούτω ὁ ἀγορανό|μος, τόν δέ ἐλεύθερον ζαμιούτω καθ' ἕκαστον ἀδίκημα εἴκοσι δραχμαῖς. Καί τό κρίμα ἔστω ἐπί τῶν ἱερῶν.*

Περί ἀγορᾶς: Οἱ δέ ἱεροί νά διαλέξουν μιά τοποθεσία πού θά γίνονται οἱ ἀγοραπωλησίες. Ὁ δέ ἀγορανόμος τῆς πόλης νά ἔχει τή φροντίδα, ὥστε αὐτοί πού πουλᾶνε, νά πουλᾶνε ἁγνά καί καθαρά πράγματα, καί νά χρησιμοποιοῦν μέτρα καί σταθμά σύμφωνα πρός τά δημόσια καί νά μήν ὁρίζουν τιμή πωλήσεως, οὔτε προθεσμία, οὔτε νά εἰσπράττουν τίποτα ἀπ' αὐτούς πού πουλᾶνε στήν ὁρισμένη τοποθεσία. Ὅσους δέ δέν πουλᾶνε σύμφωνα μέ αὐτά πού καθορίστηκαν, τούς μέν δούλους νά μαστιγώνει, τούς δέ ἐλεύθερους νά τιμωρεῖ μέ πρόστιμο εἴκοσι δραχμῶν. Καί τήν ἀπόφαση τῆς ποινῆς νά τήν βγάζουν οἱ ἱεροί.

Περί ὕδατος: Ὁ ἀγορανόμος νά φροντίζει καί γιά τό νερό ἔτσι πού,κατά τό χρόνο τοῦ πανηγυριοῦ, νά μήν κακοποιεῖ κανείς τή δεξαμενή τῆς πηγῆς, οὔτε στά αὐλάκια πού τρέχει τό νερό, οὔτε ὁτιδήποτε ἄλλο ἔχει φτιαχτεῖ μέσα στό ἱερό τέμενος γιά τό νερό. Καί τό νερό νά τρέχει ἀκριβῶς στίς διευθύνσεις πού ἔχουν ὁριστεῖ καί κανείς νά μήν ἐμποδίζει τήν ἐλεύθερη χρησιμοποίησή του ἀπό ὅλους. Ἄν δέ πιαστεῖ κάποιος νά κάνει κάτι ἀπ' αὐτά πού ἀπαγορεύονται, τόν μέν δοῦλο νά τόν μαστιγώνει, τόν δέ ἐλεύθερο νά τόν τιμωρεῖ μέ πρόστιμο εἴκοσι δραχμῶν καί ἡ καταδίκη νά γίνεται ἀπό τούς ἱερούς.

Περί ἀλείμματος καί λουτροῦ. Ὁ ἀγορανόμος νά φροντίζει ὅπως, αὐτοί πού θέλουν νά κάνουν χρέη ἐνοικιαστοῦ τοῦ λουτροῦ στό ἱερό, μή εἰσπράττουν ἀπό τούς λουόμενους περισσότερο ἀπό δύο χάλκινα νομίσματα (1/3 τοῦ ὀβολοῦ) καί νά προσφέρουν φωτιά καί αἴθουσα ζεστή γιά ὅσους ἀλείφονται μετά τό λουτρό καί σέ ὅσους λούονται στή λεκάνη ζεστό νερό καί ὅπως ὁ ἐργολάβος τῆς προμήθειας τῶν ξύλων γιά τό ἀλειπτήριο, προμηθεύει, σαυτούς πού ἀλείφονται, ξερά ξύλα καί ἀρκετά κάθε μέρα, ἀπό τῆς τετάρτης ὥρας μέχρι τῆς ἑβδόμης. Κανείς δέ δοῦλος νά μήν ἀλείφεται, τήν δέ προμήθεια τῶν ξύλων στό ἀλειπτήριο, νά τήν ἀναθέτουν σέ ἐργολάβο οἱ ἱεροί. Ἄν δέ κάποιος ἀπό τούς ἐργολάβουνς ἤ τούς λουτροκόμους δέν ἐκτελεῖ τά καθήκοντά του, ὅπως ἔχουν καθοριστεῖ, τόν μέν δοῦλο νά μαστιγώνει ὁ ἀγορανόμος, τόν δέ ἐλεύθερο νά τόν τιμωρεῖ μέ πρόστιμο εἴκοσι δραχμῶν γιά κάθε ἀδίκημα. Καί ἡ καταδίκη νά γίνεται ἀπό τούς ἱερούς.

Συνέσιος ἀναφορᾶς. Οἱ ἱε|ροί ὅσα κα διοικήσωντι ἐν τᾷ παναγύρει ἤ κατακρίνωντί τινας, σύνεσιν ἀνενεγκάτω εἰς τό Πρυτανεῖον. Ἀναγραψάντω δέ καὶ|εἰς τόν οἶκον τόν ἐν τῷ ἱερῷ οὕς ἄν κατακρίνωντι καί ἐπί ποίῳ ἀδικήματι. *Ἀντίγραφον ἔχειν τοῦ διαγράμματος* οἱ κατεσταμέ|νοι ὥστε γράψαι τό διάγραμμα, καθώς ἄν δοκιμασθεῖ, δόντω τοῖς νομοδείκταις ἀντίγραφον. Οἱ δέ λαβόντες ἐπιδεικνυόντω τῷ|χρείαν ἔχοντι. Καί ἐν τοῖς μυστηρίοις συνλειτουργούντω τοῖς ἱεροῖς καί ὁ κᾶρυξ καί αὐλητάς καί μάντις καί ἀρχιτέκτων.|

Τᾶς καταστάσιος τῶν δέκα. Οἱ δαμιοργοί τοῦ ἕκτου μηνός τᾷ δωδεκάτᾳ, πρό τοῦ τόν κλᾶρον τῶν ἱερῶν|καί τᾶν ἱερᾶν γί|νεσθαι ἀποδεόντω|τῷ δάμῳ χειροτο|νίαν, ὅπως καταστά|σει ἐκ πάντων τῶν|πολιτᾶν δέκα, μή|νεωτέρους ἐτῶν|τεσσαράκοντα μη|δέ δίς τούς αὐτούς τ|όν γ' ἰόν ἐνιαυτόν· πο|τεισφερόντω δέ οἵ τε|ἄρχοντες καί τῶν|ἄλλων ὁ θέλων, εἰσ|φέροντες, ἐξ ὧν γέ|γραπται τούς ἱερούς|κλαροῦσθαι. τούς δέ|καταστα-θέντας ὁρ|κιξάτω ὁ γραμματεύς|τῶν συνέδρων τόν|ὅρκον, ὅν οἱ ἱεροί ὀμνύ|οντι. ἐχόντω δέ οἱ κα|τασταθέντες ἐπι|μέλειαν περί πάν|των, ὧν δεῖ ἐν τοῖς μυσ|στηρίοις συντελεῖσ|θαι, καί φροντιζόντω|ὅσων χρεία ἐστί εἰς|τό ἐπιτελεῖσθαι τά μυστήρια.

Προγρα|φόντω δέ ἐκ τῶν ἱ|ερῶν καί ραβδοφόρους|τούς εὐθετωτάτους,| ὁμοίως δέ καί μυστα|γωγούς. Τούς δέ συν|λειτουργήσοντας|μετά Μνασιστρά|του προγραφόντω, ἄν|τινας εὑρίσκωντι εὐ|θέτους ὑπάρχοντας|καί μή ὄντων ἱε|ρῶν· καί οἱ προγραφέν|τες πειθαρχούντω| καί ἐπιτελούντω ὅ ἄν|προγραφῆντι. τόν δέ|μή ποιοῦντα κατακρι|νάντω εἴκοσι δρα|χμαῖς καί ἐγγραψάν|τω εἰς τούς πολεμάρ|χους. Οἱ δέ ραβδοφόροι|μαστιγούντω, οὕς κα οἱ δέκα κελεύοντι.

Οἱ δέ κατασταθέν|τες δέκα κρινόντω|τά κρίματα πάντα.|Ἄν δέ χρεία εἶ περ|ί τινος, διαβούλιον γί|νεσθαι, συναγόντω|οἱ δέκα πάντες τούς ἱ|ερούς, καί καθώς τοῖς |πλειόνοις δόξαι, ἐπιτε|λείσθω. Φορούντω δέ οἱ|δέκα ἐν τοῖς μυστηρί|οις στρόφιον πορφύριον.|

Ὑποβολή Ἐκθέσεως πεπραγμένων: Οἱ ἱεροί γιά τά ἔργα τῆς διοικήσεώς τους κατά τή διάρκεια τοῦ πανηγυριοῦ ἤ γιά τίς καταδικαστικές ἀποφάσεις πού ἐκδόσανε, νά ὑποβάλουν ἔκθεση στό Πρυτανεῖο. Νά ἀναφέρουν δέ ἐγγράφως (νά ἀναγράφουν) στόν οἶκο ποῦ βρίσκεται στόν ἱερό χῶρο (τό Διοικητήριο) αὐτούς πού τυχόν εἶχαν καταδικάσει ἀναφέροντας καί τό εἶδος τοῦ ἀδικήματος. Νά δοθεῖ ἀντίγραφο τοῦ κανονισμοῦ σέ ὅσους διοριστοῦν, γιά νά κάνουν ἀντίγραφα καί ἀφοῦ ἐλεγχθεῖ ἡ ἀκρίβεια τῆς ἀντιγραφῆς καί ἐπικυρωθεῖ, νά δώσουν ἀντίγραφο στούς νομοδεῖκτες (φύλακες τῶν νόμων). Αὐτοί δέ, ἀφοῦ παραλάβουν τό ἀντίγραφο, νά τό δείχνουν σέ ὅσους ἔχουν ἀνάγκη νά τό δοῦν. Καί κατά τά μυστήρια νά ἐκτελοῦν ὑπηρεσία μαζί μέ τούς ἱερούς καί ὁ κήρυκας καί ὁ αὐλητής καί ὁ μάντης καί ὁ ἀρχιτέκτονας.

Περί διορισμοῦ τῶν Δέκα: Οἱ προϊστάμενοι τοῦ δήμου (Δαμιοργοί) κατά τή δωδέκατη μέρα τοῦ ἕκτου μήνα (Φεβ/ριο ἤ Μάρτιο), πρίν γίνη ἡ κλήρωση γιά τούς ἱερούς καί τίς ἱερές, νά ἀναθέσουν στό δῆμο ὅπως, διά χειροτονίας, διορίσει δέκα ἀπό ὅλους τούς πολίτες πού δέν θά εἶναι κάτω τῶν σαράντα ἐτῶν, οὔτε δυό φορές τούς ἴδιους μέσα στόν ἴδιο χρόνο. Νά μετέχουν δέ στήν ἐκλογή καί οἱ ἄρχοντες καί ἀπό τούς ἄλλους πολίτες ὅποιος θέλει, προτείνοντας κάποιον ἀπό ἐκεῖνα τά πρόσωπα ἀπό τά ὁποῖα, σύμφωνα μέ τό νόμο, γίνεται ἡ κλήρωση. Αὐτούς δέ πού θά διοριστοῦν νά τούς ὁρκίσει ὁ Γραμματέας τῶν Συνέδρων μέ τόν ἴδιο ὅρκο μέ τόν ὁποῖο ὁρκίζει καί τούς ἱερούς. Νά ἔχουν δέ οἱ διοριζόμενοι σάν καθήκοντά τους τή φροντίδα γιά ὅλα ὅσα πρέπει νά γίνονται κατά τά μυστήρια καί νά φροντίζουν νά ὑπάρχουν ὅλα ὅσα χρειάζονται γιά τήν τέλεση τῶν μυστηρίων. Νά ἐκλέγουν δέ καί γιά ραβδοφόρους τούς καταλληλότερους ἀπό τούς ἱερούς, καθώς καί τούς μυσταγωγούς. Αὐτούς δέ πού πρόκειται νά ἐκτελοῦν ὑπηρεσία μαζί μέ τό Μνασίστρατο νά τούς ἐκλέγουν, ἐφ' ὅσον ὑπάρχουν κατάλληλοι καί ἀπό αὐτούς πού δέν διορίστηκαν ὡς ἱεροί. Καί ὅσοι ἐκλέχτηκαν νά πειθαρχοῦν καί νά ἐκτελοῦν ὁτιδήποτε τούς ἀνατεθεῖ. Αὐτόν δέ πού δέ θά συμμορφωθῆ, νά τόν καταδικάζουν σέ πρόστιμο εἴκοσι δραχμῶν καί νά τόν καταγράφουν στά βιβλία τῶν πολεμάρχων (ὀργάνων τῆς τάξεως). Οἱ δέ ραβδοφόροι νά ἐκτελοῦν τίς μαστιγώσεις πού τυχόν θά διατάξουν οἱ δέκα.

Οἱ δέ διορισθέντες Δέκα νά ἐκδικάζουν ὅλες τίς ὑποθέσεις. Ἄν δέ ὑπάρξει ἀνάγκη νά παρθεῖ κάποια ἐξαιρετική ἀπόφαση, τότε νά συγκροτεῖται συμβούλιο, νά συγκαλοῦν δέ οἱ δέκα ὅλους τούς ἱερούς καί νά γίνεται ὅτι ἀποφασίσει ἡ πλειοψηφία. Νά φοροῦν δέ οἱ δέκα κατά τήν τελετή τῶν μυστηρίων κόκκινο περιβραχιόνιο.

Ἀγράφων. Εἰ δέ τινα|ἄγραφά ἐστι ἐν τῷ δι|αγράμματι ποτί τάν|τῶν μυστηρίων καί|τᾶν θυσιᾶν συντέλει|αν, βουλευέσθωσαν οἱ|σύνεδροι, μή μετακι|νοῦντες ἐπί καταλύσει τῶν μυστηρίων μη|θέν τῶν κατά τό διά|γραμμα. Εἰ δέ μή τό|γραφέν ἀτελές ἔστω.|Τό δέ διάγραμμα κύρι|ον ἔστω εἰς πάντα τόν|χρόνον.

Περί τῶν ἀπροβλέπτων: Ἄν ὑπάρξουν στόν κανονισμό περιπτώσεις πού δέν καθορίζονται γραπτῶς σχετικά μέ τήν τέλεση τῶν μυστηρίων καί τῶν θυσιῶν, νά ἀποφασίζουν γιαυτές οἱ σύνεδροι, χωρίς νά ἀλλάξουν τίποτα, ἀπό ὅσα καθορίζονται ἀπό τόν κανονισμό, πού νά ἀποβαίνει σέ βλάβη τῶν μυστηρίων. Ἀλλιῶς ἡ ἀπόφαση πού θά παρθεῖ νά εἶναι ἄκυρη. Ὁ δέ κανονισμός νά εἶναι ἔγκυρος γιά ὅλα τά χρόνια (εἰς αἰῶνα τόν ἅπαντα).

Πραγματολογικά στοιχεῖα

Ἀπό τό παραπάνω διάγραμμα - κανονισμό δέν μαθαίνουμε μόνο τίς λεπτομέρειες τῆς τελέσεως τῶν μυστηρίων, ἀλλά παίρνουμε καί πολλά στοιχεια τοῦ δημόσιου βίου τῆς ἐποχῆς ἐκείνης.

Σχετικά μέ τή διοίκηση τῆς πόλεως βλέπουμε ὅτι ἀνώτατοι ἄρχοντες ἦταν οἱ Σύνεδροι μέ ἐπικεφαλῆς τό Γραμματέα τῶν Συνέδρων πού ἀντιστοιχεῖ περίπου μέ τόν Πρωθυπουργό.

Γιά τήν τέλεση τῶν μυστηρίων καί τῶν τελετῶν ἐκλέγονταν Δέκα ἐκλεκτοί πολίτες μεταξύ τῶν σεβαστῶν πολιτῶν ἡλικίας πάνω ἀπό τά 40 χρόνια. Ἡ ἐκλογή τῶν δέκα γινόταν τήν δωδέκατη μέρα τοῦ ἕκτου μηνός (πού ἀντιστοιχεῖ στόν Φεβρουάριο) καί ὁρκιζόντουσαν ἐνώπιον τοῦ Γραμματέως τῶν Συνέδρων. Οἱ Δέκα αὐτοί ἐκλεγμένοι πολίτες εἶχαν τή γενική ἐποπτεία καί τούς πλαισίωναν οἱ ἱεροί ἄνδρες πού ἐκλέγονταν μέ κλῆρο ἀπό τό Γραμματέα τῶν συνέδρων, ὁ ὁποῖος τούς ὅρκιζε τόν ἐνδέκατο μῆνα (Ἰούλιον). Οἱ Ἱεροί ἦσαν ἐκλεκτοί πολίτες καί προέρχονταν ἀπό ὅλες τίς φυλές καί σέ ἴσο ἀριθμό ἀπό κάθε φυλή. Οἱ ἱεροί διευθύνανε τήν τελετή, μέ ἐπικεφαλῆς τούς Δέκα. Οἱ ἱεροί ὅρκιζαν τόν ἱερέα, τίς ἱερές γυναῖκες καί τό γυναικονόμο. Αὐτοί φυλᾶνε τά ἱερά βιβλία καί σκεύη, φροντίζουν γιά τήν προμήθεια τῶν ζώων, πού προορίζονται γιά τίς θυσίες, τήν προμήθεια τῶν ξύλων, γιά τό δημόσιο λουτρό (βαλανεῖο). Καθορίζουν τήν ἔκταση τοῦ ἱεροῦ ἀσύλου, τό χῶρο τῶν σκηνῶν καί τό μέγεθός τους, τόν τόπο πού θά γίνεται οἱ ἀγοραπωλησίες. Φροντίζουν γιά τήν κατασκευή θησάροφυλακείων γιά τίς εἰσφορές. Διαλέγουν τούς αὐλητές καί κιθαριστές. Ὁρίζουν τό εἶδος τῶν ἐνδυμάτων καί κοσμημάτων, πού θά φέρουν ὅσοι μετέχουν στήν πομπή καί ὀργανώνουν τό ἱερό δεῖπνο. Ἐπί πλέον ἐπιβλέπουν νά μήν γίνωνται ἀταξίες (παρανομίες) καί ἐπιβάλλουν ποινές πρόστιμα καί ξυλοδαρμούς, τούς ὁποίους ἐκτελοῦν οἱ ραβδοφόροι πού ἐκλέγονται μεταξύ τῶν ἱερῶν ἀπό τούς Δέκα. Μετά τήν τελετή ὑποβάλλουν στό Πρυτανεῖο Ἔκθεση πεπραγμένων καί γράφουν τά ὀνόματα τῶν τιμωρηθέντων σέ μητρῶο πού φυλάγεται «εἰς τόν οἶκον τοῦ ἐν τῷ ἱερῷ» δηλαδή στό διοικητήριον πού βρίσκεται μέσα στό ἱερό ἄλσος (Καρνάσιον).

Οἱ Ἱερές γυναῖκες ἐκλέγοντο ὅπως καί οἱ ἱεροί ἄνδρες παντρεμένες καί ἀνύπαντρες, ὁρκίζονταν ἀπό τόν ἱερέα καί τούς ἱερούς τήν προηγούμενη ἡμέρα ἀπό τά μυστήρια καί πρόσφεραν τίς ὑπηρεσίες τους κατά τίς τελετές καί τήν πομπή.

Ὁ γυναικονόμος ἦταν πρόσωπο μέ κύρος καί ἐπιβολή πού, μάλλον, ἐκλεγόταν ἀπό τούς Δέκα καί ὁρκιζόταν ἐνώπιον τῶν ἱερῶν,ἐκτελοῦσε δέ τά καθοριζόμενα ἀπό τό διάγραμμα καθήκοντα.

Ἱεροθύτες. Αὐτοί μετεῖχαν στήν τελετή καί τήν πομπή καί παραβρίσκονταν στήν τέλεση τῶν θυσιῶν σάν ἐκπρόσωποι τοῦ κράτους.

Ἀγωνοθέτης, ὑπεύθυνος γιά τήν τέλεση τῶν ἀγώνων. Ἡ παρουσία του κατά τήν πομπή, φανερώνει ὅτι οἱ τελετές ἦταν συνδεδεμένες καί μέ τέλεση ἀγώνων.

Οἱ Πέντε πού εἶχαν τήν οἰκονομική διαχείρηση τῆς ἑορτῆς, πού προτείνονταν ἀπό τό σύνολο τῶν ἀρχόντων, μεταξύ ἐκείνων πού εἶχαν περιουσία πάνω ἀπό ἕνα τάλαντο. Αὐτοί δέ πού τούς πρότειναν ἦταν καί ἐγγυητές, ἀφοῦ προσημειωνότανε ἡ περιουσία τους.

Ὁ Ἀργυροσκόπος, εἰδικός ὑπάλληλος πού ἐξέταζε καί ἐκτιμοῦσε τήν γνησιότητα καί τήν ἀξία τῶν νομισμάτων σέ σχέση μέ τά νομίσματα τῆς Ἀνδανίας. Στήν τελετή μετεῖχαν καί πολίτες ἄλλων πόλεων πού ἔφερναν μαζί τους νομίσματα, αὐτά τά νομίσματα ἐξήταζε καί ἐκτιμοῦσε ὁ Ἀργυροσκόπος.

Ὁ Ἐπιμελητής: Ἀνώτερος οἰκονομικός ὑπάλληλος στόν ὁποῖο ἔδιναν λεπτομερῆ λογαριασμό οἱ Πέντε γιά τά ἔσοδα καί ἔξοδα.

Ὁ Ταμίας: πρόκειται γιά τό Γενικό Ταμία στόν ὁποῖο παραδίνονταν τά χρήματα δηλαδή τό ὑπόλοιπο ἀπό τή διαχείρηση τῆς ἑορτῆς.

Νομοδεῖκτες: ἀντίστοιχοι τῶν νομοφυλάκων καί θεσμοφυλάκων τῶν ἄλλων πόλεων. Μεταξύ τῶν καθηκόντων τους ῆταν καί τό νά ἐπεξηγοῦν διατάξεις τοῦ διαγράμματος καί ἡ παροχή διευκρινήσεων.

Ἐκτός ἀπό τούς ἀναφερόμενους παραπάνω παράγοντες τῆς ἑορτῆς, ὑπάρχει καί ἕνα ἄλλο πλῆθος πολιτῶν πού ἐκλέγονταν κάθε χρόνο γιά νά προσφέρουν τιμητικά τίς ὑπηρεσίες τους κατά τήν τέλεση τῶν ἑορτῶν: μυσταγωγοί, αὐλητές κιθαριστές, χορευτές καί ὅσοι πρόσφεραν ὑπηρεσία βοηθώντας τούς ἱερούς.

Ἀπό τήν ὅλη ὀργάνωση φαίνεται ὅτι αὐτή ἦταν τέλεια καί ἄψογη.

Ὑπῆρχε τάξη καί εὐπρέπεια στίς ἐγκαταστάσεις μέ καθορισμένο τό χῶρο καί τό σκοπό, ἄρτια διανομή τοῦ νεροῦ, ἄψογη λειτουργία τοῦ λουτροῦ, τάξη καί νομιμότητα στίς συναλλαγές, προστασία τοῦ περιβάλλοντος καί ἄμεση ἐκδίκαση καί τιμωρία τῶν παρανομούντων ἀπό πολυμελῆ δικαστήρια τῶν ἱερῶν.

Κατά τίς τελετές καί τήν πομπή ἐπικρατοῦσε πνεῦμα εὐπρέπειας καί σεμνότητας, ὅπως προκύπτει ἀπό τίς διατάξεις τοῦ διαγράμματος πού καθόριζαν τήν ἁπλή ἐνδυμασία καί ἀπαγόρευαν τή χρήση στολιδιῶν, κοσμημάτων καί καλυντικῶν.

Δεῖγμα ἀγαθῆς καί ἐνάρετης διοίκησης ἀποτελεῖ ἡ δημόσια ἀνάγνωση τοῦ ἀπολογισμοῦ τῆς διαχειρήσεως τῶν ἐσόδων καί ἐξόδων τῆς ἑορτῆς. Ἡ ὕπαρξη ἀνθρωπιστικοῦ πνεύματος προκύπτει ἀπό τό ὅτι ἐπέτρεπαν νά συμμετέχουν στίς ἑορτές καί οἱ δοῦλοι, μαζί μέ τούς ἐλεύθερους πολίτες, καθώς καί μέ τήν εὐκαιρία πού δινόταν στούς δούλους νά καταφύγουν σάν ἱκέτες στό ἱερό, γιά νά ἀπαλλαγοῦν, μετά ἀπό κρίση τοῦ ἱερέα, ἀπό σκληρό κύριο, γιά νά δωθοῦν σέ ἄλλον.

Ἡ ὅλη ὀργάνωση τῆς διοικήσεως τῆς πόλεως, παρότι ἦταν ὑπό τήν ἐπικυριαρχία τῶν Ρωμαίων, ἦταν καθαρά δημοκρατική. Ἡ ἐξουσία προερχόταν ἀπό τούς πολίτες, πού ἦταν ὀργανωμένοι σέ σῶμα, τήν Ἐκκλησία τοῦ δήμου, πού ἐκλέγει τό διοικητικό σῶμα τῶν Δέκα ἀπό ὅλους τούς πολίτες, μετά ἀπό πρόταση ὅλων τῶν ἀρχόντων καί ὁποιου πολίτη θέλει. Ὁ δῆμος ἐπίσης ἐκλέγει τούς Πέντε οἰκονομικούς διαχειριστές τῆς ἑορτῆς ἀπό πολίτες πού ἔχουν μεγάλη περιουσία.

Μέ τήν τέλεια αὐτή ὀργάνωση καί μέ τίς λεπτομερεῖς διατάξεις τοῦ διαγράμματος τῆς ἐπιγραφῆς, ἐτελοῦντο τά μυστήρια καί οἱ τελετές στίς ὁποῖες ἔπαιρνε μέρος πολύς κόσμος. Οἱ γιορταστικές αὐτές ἐκδηλώσεις κρατοῦσαν πολλές μέρες, ἄρχιζαν μέ τή θυσία δυό λευκῶν προβάτων, ἐπακολουθοῦσε ἡ πομπή πού πήγαινε στό ἱερό ἐκεῖνο μέρος τοῦ Καρνείου ἄλσους πού βρισκόταν τό ἱερό, στόν «Λύκου δρυμόν» ὅπου γίνονταν οἱ μυστηριακές τελετές. Τελείωναν δέ οἱ ἐκδηλώσεις μέ τό Ἱερό δεῖπνο στό ὁποῖο ἔπαιρναν μέρος, ὅλοι ὅσοι κουράστηκαν, γιά νά ὀργανώσουν τίς τελετές καί φρόντισαν νά γίνουν ὅλα τέλεια.

Στίς ἐνδιάμεσες μέρες γίνονταν διάφορες ἐκδηλώσεις (καθαρμοί, ἀγῶνες κ.λ.π.).

Στίς γιορταστικές αὐτές ἐκδηλώσεις ἡ συμμετοχή μεγάλου πλήθους ἐλεύθερων πολιτῶν καί δούλων, τόσο ἀπό τήν πόλη τῆς Ἀνδανίας, ὅσο καί ἀπό ἄλλες πόλεις, φανερώνει εἰκόνα λαμπρῆς διοικητικῆς καί κοινωνικῆς ὀργάνωσης, καλή οἰκονομική κατάσταση τῶν κατοίκων, πνεῦμα ἁρμονι-

κῆς συνύπαρξης καί ἤρεμης καί ἀμέριμνης διαβίωσης. Τή ζωή αὐτή τῶν κατοίκων τῆς Ἀνδανίας δέν φαίνεται νά ἐπηρέαζε οὔτε στό ἐλάχιστο ἡ ἐπικυριαρχία τῶν Ρωμαίων, ἀφοῦ ἄλλωστε δέν ἀναφέρονται καθόλου στήν ἐπιγραφή. Τό μόνο στοιχεῖο γιά τή Ρωμαιοκρατία εἶναι ἡ ἀναφορά τοῦ 55ου ἔτους πού συμπίπτει μέ τόν ἑπόμενο χρόνο ἀπό τήν ἀναγραφή τοῦ διαγράμματος στίς πλάκες. Τό 55ο ἔτος ὑπολογίζεται ἀπό τό ἔτος 146 πού καταστράφηκε ἡ Κόρινθος ἀπό τούς Ρωμαίους (146-55=91 π.Χ.). Ἡ ἐπιγραφή χαράχτηκε τό 92 π.χ. καί ἀπό τό ἑπόμενο ἔτος 91 π.χ. ὁ Μνασίστρατος παραχωροῦσε τά δικαιώματα στήν πόλη τῆς Ἀνδανίας.

Σιγά-σιγά οἱ τελετές αὐτές τῆς Ἀνδανίας, πῆραν Παμμεσσηνιακό χαρακτήρα καί ἀργότερα ἔρχονταν προσκυνητές ἀπό ὅλη τήν Πελοπόννησο. Τίς τελετές αὐτές τῆς Ἀνδανίας τίς ἐξύψωσε ὁ Ρωμαῖος αὐτοκράτορας Ἀνδριανος (117-138 μ.Χ.), πού ἵδρυσε καί ἀγῶνες μέ Πανελλήνια προβολή καί μέ Ἑλλαδάρχη, ὅπως προκύπτει καί ἀπό τήν ἐπιγραφή πού βρέθηκε σέ στρογγυλή βάση ἀγάλματος τοῦ Ἑλλαδάρχη Τιβέριου Κλαύδιου Κρισπιανοῦ, ὅπως πιό πάνω ἀναφέρθηκε.

Ὁ Ἑλλαδάρχης ἐκλεγόταν ἀπό τούς ἀντιπροσώπους τῶν Ἑλληνικῶν πόλεων πού ἔπαιρναν μέρος καί πού ἀποτελοῦσαν τό Συμβούλιο τῶν Πανελλήνων, πού διηύθυνε τούς ἀγῶνες. Οἱ πανελλήνιοι αὐτοί ἀγῶνες γινόντουσαν μετά τίς Ἱερές Τελετές καί τά Μυστήρια καί μάλιστα μεγαλόπρεπα. Ὁ Παυσανίας πού ἐπισκέφτηκε τήν Ἀνδανία κατά τό 160 μ.Χ. φαίνεται ὅτι παραβρέθηκε στίς τελετές τῶν Μυστηρίων καί, θαυμάζοντάς τες, τίς χαρακτηρίζει σάν ἰσάξιες τῶν Ἐλευσινίων, ἀποφεύγε ὅμως νά μιλήσει μέ λεπτομέρειες, γιατί, σάν μυημένος πού ἦταν, δέν τοῦ ἐπιτρεπόταν νά ἀναφέρεται σέ λεπτομέρειες.

Δέν ξέρουμε μέχρι πότε τελοῦντο αὐτές οἱ τελετές, γεγονός πάντως εἶναι, ὅτι, μέ τήν ἐξάπλωση τοῦ Χριστιανισμοῦ καί τήν ἀναγνώρισή του σάν ἐπίσημης θρησκείας, σταμάτησαν καί οἱ ἱερές τελετές τῆς Ἀνδανίας.